

Redaktor a vydavatel Antonín Fröhlich, Dolní Újezd u Lípnicka n. B.

Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově

»Záhorská kronika« vychází čtvrtletně v Dolním Újezdě u Lipníka nad Bečvou. Předplácí se do 1. ledna 1937 10 Kč, od 1. ledna 1937 12 Kč. Placení se děje složnými listky šekového úřadu č. 100.630 Brno.

Užívání novinových poštovních známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v Brně č. 69.140-VI. ze dne 18. srpna 1925.

Podací poštovní úřad: Dolní Újezd u Lipníka n. B.

Adresa redakce a administrace: »Záhorská kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Obsah 3. čís.: Fr. Jansa: Vzpomínky. (Dokončení.) — Flor. Zapletal: Zámek ve Všebovicích v Podhostýně. — Ant. Stržínek: »Potopa« v Pobečví. — Dr. E. Burkart: Nerosty okolí Hranic a Lipníka n. B. — J. Pilnáček: Z historie pánů Podstatských z Prusinovic. — Dr. J. Skutil: Moravské staré zápisky o zvonění proti mračnům. — B. Indra: Radní písaři města Hranic v letech 1550—1650. — Ant. Fröhlich: Z knihy zápisů, výpovědí a pozůstalostí města Drahotuš od pol. 16. st. do konce 17. století. — Dr. I. L. Červinka: Pustá ves na bývalém panství rokytnickém. — Jul. Šobr: Statut hospodářského personálu a sluhů na panství Bystrice p. Host. v roku 1795. — Dr. Miloš Záleský: O moravském pštrosovi. — Ing. R. Vymětal: Záhoří koncem XIX. století. (Dokonč.) — *Drobné zprávy:* Kratochvilná historie měst a míst. — Osudný omyl a obtížné narovnání r. 1586 v Hranicích. — Rvačka židovská v Hranicích.

Z redakce a administrace:

Stoček Bedřicha Rezníka zapůjčil Přírodovědecký klub v Praze, kterémuž za zapůjčení vřele děkujeme. Byl již otisknut ve Vývoji přírodovědy.

Zvláště dovolujeme si upozorniti turisty, majitele hotelů a lázeňských pensionů na turistického průvodce

Hranice a lázně Teplice n. B.,

kterého jsme vydali v kapesním formátu. Obsahuje stručný popis města, jeho dějiny, o lázních, procházky a výlety do okolí, seznam hotelů a pensionátů a plánek Hranic. Cena Kč 5.—.

Vydavatelstvo Záhorské kroniky má na skladě tyto vázané ročníky: XII., XIII., XIV., XV., XVI., XVII. a XVIII. po 12 Kč; knížku A. Fröhlich, M. Fröhlichová: Město Lipník a hrad Helštýn za 7 Kč; A. Fröhlich, M. Fröhlichová a B. Indra: Hranice a lázně Teplice n. B. Průvodce. — Cena Kč 5.50 poštou.

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

Vychází čtvrtletně v Dolním Újezdě u Lipníka nad Bečvou.

Ročník XIX.

Březen 1937.

Číslo 3.

Fr. Jansa:

Vzpomínky.

(Dokončení.)

Přišla válka a s ní všechny hrůzy. Řádila soldateska a život národný a kulturní byl zaškrten. Reálku zabrali na rok pro nemocní. Přestěhovali ji žáci a profesori do bídné české obecné školy. Byla starost o chlapce, aby neprozřetelnou řečí nebo skutky nezpůsobili zavření ústavu. Příležitosti a slidičů bylo dost. Žili jsme ve válečném pásmu a na každé takřka podezřelé hnutí nebo slovo byla oprátka. Nevěděl jsem, když jsem odcházel ze školy, vrátím-li se na základě anonymního udání některého zákeřníka. Tak se stalo, že jedna privatistka po »faklcuku« na oslavu vítězství v Haliči šla kolem domku jednoho radního a plivnula na osvětlený transparent přízemního okna císaře Viléma. Pan radní to viděl, láteřil, a na štěstí na tom zůstalo.

Přicházel často četník, dobrý muž, do ředitelny se zabavenými pohlednicemi od chlapců ze zajetí. Obsah nebezpečný. Spálili jsme to a četník mlčel.

Bída rostla jako přišera. Nebylo čím topit. Vyzval jsem žáky, aby každý přinesl denně alespoň 2 polínka, aby bylo čím topit. Nosili dva, tři dny, ani ne všichni, ale přestali. Nebylo. Šel jsem do prosenického cukrovaru, vyprositi dříví a uhlí. Chlapci si je sami složili, rozřezali a rozštípali.

Na dráze z vlaku při jízdě vyhazovali uhlí a dole je sbírali a odnášeli. Jeden z našich hochů — byl to kvartán — byl při sbírání přistížen a udán. Zavolal jsem si ho. »Vy jste sbíral uhlí.« — »Ano.« — »Proč to děláte?« — Prosím, otec je na vojně, matka zemřela, dvě sestry nás živí šitím, máme bídu.« — Bylo mě ho líto, koupit mu uhlí jsem nemohl, nebylo a tak jsem měl sto chutí mu říci, aby šel a sbíral dál. Propustil jsem ho. Bral schody po třech a z budovy vyletěl jako když ho vystřelí.

V největší bídě, již přinesla válka, založeno bylo i v Lipníku »České srdce«; rolníci z okolních obcí přiváželi do reálky brambory a jiné potraviny. Zřízena v měšťanské škole kuchyně, dámy obětavě vařily a podělovaly děti. Z počátku byl starostlivým správcem nadučitel v. v. Bližkovský. Bylo dojemno pozorovat toto hospodářství a kmení, srdečnou péčí horkem zardělých dam u sporáku, hladové, nenasytné děti, jimž bledé obličejce zružověly.

O Vánocích roku 1914 zemřel po krátké nemoci a pochován 1. ledna 1915 zasloužilý vůdce našeho lidu, Dr. Fr. Brzobohatý, stár 76 let. Člověk čistý jako Aristides. Žáci mu zazpívali na poslední cestě žalm »Milosrdný Bože« . . . , jak si to byl přál. Vzpomínám, jak jsme mu zazpívali v předvečer jeho 70. narozenin, r. 1908. Sotva zazněly první taktý Smetanova »Věna« v předsíni, vyběhl z pokoje, postavil se mezi žáky do II. basy a zpíval s sebou. Tak i v ostatních sborech. Po krátkém mém přání odpověděl: »Až Vy budete 70, tak Vám přijdu zazpívat také.« (Bylo mně 50.) Takoví lidé by neměli umírat. Měl na domě zlacený nápis ruskou azbukou »Doma nejlépe«. Musel ho odstranit a byla u něho vykonána vojenská prohlídka, (také u jiných) jako u nebezpečného pansláva. —

S tou rakouskou hymnou byl kříž. Žáci ji nechtěli v kostele po mši, jak bylo nařizováno, zpívat, leda ti malí. A měla »kritické a nebezpečné posluchače«. Zpívala se na konci hymna a po ní »Svatý Václave . . .« nebo »Hospodine, pomiluj ny . . .« Hymna bývala trapně hluchá, za to staročeské chorály zněly slavně. A nebylo pomoci. Jednou, bylo to roku 1917 v létě, přišel na »studentskou« do kostela jistý plukovník (Egerlandák), který si tu odbýval jakousi zvláštní nemoc, a při hymně obcházel s opovážlivou drzostí žákovské lavice jako při vojenském raportu a upřeně si prohlížel chlapce. Pak se ve vinárně pochlubil: »Úmyslně jsem ostře hleděl (gemustert) na žáky, zpívají-li, nebo ne; z počátku nezpívali, až pak začali zpívat.« Jel jsem do Brna k místodržitelí (Heinold) si stěžovat. Přijal mne presidiálista Černý. Odpověděl přátelsky: »Nedělejte nic a považte, že už je rok 1917!« To bylo slabé zadostučinění.

Konaly se tak zvané válečné maturity hochů, kteří přicházeli z fronty udření a ztýraní. Jak se mohli připravovat. Všichni prošli, a mnozí odcházejíce na vojnu, nedokončili ani celou pátou třídu. Nemohli napsat, kolik jich padlo, ale v archivu je to zjištěno. Profesori padli dva: Brach a Klír. Mnozí žáci byli také legionáři.

Po strašném utrpení skončena válka a nastal převrat, největší historická událost našeho národa. Převrat nejen státní, ale i celého našeho života. Stal se zázrak a splněny naše staleté ideály. Byli jsme na čas opojeni a nový život přinesl brzy vystřízlivění. Očista Moravy se dostavila, Lipník a jiná města byla zbavena nadvlády menšiny německo-židovské. Kdo by dnes nevzpomněl výroku rakouského ministra vyučování v říšské radě v letech osmdesátých, že »M o r a v a n e s m í b ý t p o s l o v a n š t ě n a«.

Nadešla doba, kdy se volalo po nových a mladých svěžích silách do služeb mladé republiky a starší byli pokládáni za anachronismus, přežitek po Rakousku. Byl to revoluční omyl, dnes již dokázaný.

Direktoroval jsem v Lipníku čtvrt století a přežil — nebyla to ovšem moje zásluha — všechny čtyry direktory německé truceálky. Neodhodlal jsem se opustit ústav, své dítě, jež jsem vychovával, ač jsem byl jinam volán. Ztrávil jsem tam nejkrásnější léta v bouřích i za úsvitu slunce. Stále vidím květnaté, poetické údolí Bečvy vroubené lesy a hradbami hor helštýnských a loučských, kde jsem tak rád bloudil a hleděl na bílá města a roztroušené vísky v zeleni

a žirných lánech polí. Kolikrát jsem přeměřil ten bílý pás silnice k Hranicím ke schůzím okresní školní rady, jejíž členem jsem byl asi 11 let, začož jsem dostával odměnou královský honorár na dietách 4 kor. 60 hal. a dožil jsem se po bouřích a strážních nejkrásnějšího zadostučinění, že jsem vkročil po nových obecních volbách do radnice n a š í české, té radnice, která odpírala dětem české školy, uhlí, aby se v zimě mohly ohřát. A žehnám chvíli, kdy jsem v první schůzi nového č e s k é h o obecního výboru mohl učinit návrh, aby smlouva obce a mor. zem. výboru o vydržování německé reálky byla rozvázána a německá truceálka byla zrušena. Odcházel jsem šťasten a více přáh té budovy jsem nepřekročil. A přijatému návrhu bylo v nejkratší době vyhověno. Tím byla dovršena a skončena moje činnost v Lipníku.

A ve svých vzpomínkách odcházím z památného starého kláštera piaristického, kde jsem 20 let bydlel, abych v duchu navštívil a rozloučil se se svými starými přáteli a známými — na hřbitov, kde bývala ta památná ozvěna, dokud tam ještě košaté lípy stály. Ve městě těch přátel již zůstalo málo. Obcházejím rov za rovem od Neffa, Dr. Brzobohatého, Loserta . . . a skoro všech tehdejších členů Školského spolku, mých přátel; vidím je před sebou a co tane na myslí události, života a osudu. Zastavuji se u školníků Rychtra a Marka, u řed. kúru Oseckého, profesorů Podrazilá, Šenka, Vejchody a Voborníka, seniora sboru, který poslední odešel. Člověk vzácný a ušlechtilý, duše čistá a srdce plného dobroty a lásky. Zůstal věren ústavu od jeho založení (33 let), vzorný učitel a moudrý vychovatel, hlava osvícená, hlubokých vědomostí. Co zasíl, dalo dobrou úrodu v jeho vděčných žácích. —

*

Končím. Stáří má již jen minulost a její žeň. Byla-li dobrá, pak byl splněn úkol života.

Byl bych šťasten, kdyby tato hrstka vzpomínek oživila paměť na minulost »jak to bylo« v minulosti — a přispěla tak k plodným úvahám o našem národním životě, »jak by to mělo být« v budoucnosti.

Florian Zapletal:

Zámek ve Všechovicích v Podhostýní.

Všechovice byly manským statkem olomouckého biskupství.

Tvrz, latinsky municio, připomíná se tam už 3. března r. 1378. Byla sídlem manských držitelů všečovského zboží. Stála v místech dnešního zámku, jehož jádro pochází z posledních čtyřiceti let před Bílou horou. Jeho budovatelem byl Jan starší Želecký z Počenic, který se psal podle Želče u Vyskova a podle Počenic u Zdounek.

Statek všečovský se všim jeho příslušenstvím koupil podle správního listu, daného a psaného na Slavkově u Opavy v neděli po Nanebevzetí Panny Marie r. 1583, od Jiříka Vlka z Konecchlumu a na Slavkově, ty časy hofrychtěře dvoru biskupa olomouckého. Od té doby se psal Janem Želeckým z Počenic a na Všechovicích.

Byl nekatolíkem. R. 1584 a 1586 dostal od olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského rozkaz, aby z fary na Vsechovicích odstranil nekatolického faráře. Želecký nevyhověl a proto byl pohnán 6. dubna r. 1587 před biskupský manský soud.

Listem, daným a psaným na Mírově 18. srpna r. 1589, zakázal biskup Stanislav Pavlovský honitbu na biskupských statech okolo Kroměříže řadě svých manů, mezi nimi také Janovi Želeckému.

Jan Želecký, podle sídla Vsechovský, pohnal r. 1596 na soudě olomouckém svatojánském Jiříka Martinkovského z Rozseče o sumu 1.000 zl. Stal se nález, který dal za pravdu Janu Želeckému z Počenic. Pan Vsechovský je tenkrát zván osobou ze stavu rytířského. Na soudě olomouckém svatotříkrálovém r. 1598 pohnal Jan Želecký Jiříka Martinkovského o úrok ze sumy, vysouzené r. 1596.

Karel starší ze Žerotína píše z Rosic 23. března r. 1598 panu Janovi Želeckému z Počenic a na Vsechovicích, že Žerotínovi poddaní z dědin Mrlínka, Sovadiny a Žákovice na Bystřicku stěžovali si do Želeckého pro velikou škodu na polích, způsobenou jim na obilích honitbou v nemalém počtu čeládky a koní, a prosili Žerotína o zastání, poněvadž se jim to nejednou od Želeckého již stalo. Žerotín doufá, že se tak již nestane v budoucnosti. V opačném případě se zastane svých poddaných z dřevohostického statku u zemského práva podle usnesení stavů markrabství Moravského o honitbě na cizích gruntech bez zvláštního dovození majitele.

Urozený vladyka pan Jan Želecký z Počenic a na Vsechovicích přitiskl svou pečeť k listu Jiříka Bruntálského z Vrbna a na Helfenšteině, danému a psanému na zámku Helfenšteině 1. března r. 1599.

Téhož roku 1599 bylo jednáno mezi městským právem lipenským a vrchním právem olomouckým o stížnosti urozeného pana Jana Želeckého z Počenic na místě Václava Housera, poddaného jeho ze Vsechovic, obžalovaného o mord. Žalobcem byl Václav Krejčí z Vysokého (dnešního Horního) Ujezdu u Vsechovic, a ve sporu šlo o zamordování Jakuba, bratra Václava Krejčího. Vrchní právo v Olomouci vyneslo ortel, že Václav Krejčí žalobu, jak náleží, neprovedl, a že se tudíž Václav Houser slušně od takové žaloby osvobozuje. A poněvadž Václav Krejčí Housera daremně vězením a útratami obtěžoval, jest povinen všecko dle moderací právní nahraditi.

R. 1599 dostal se Jan Želecký do ostrého sporu se vsechovským katolickým farářem, kterým byl od dubna r. 1597 Jiří Patritius. Spor nabyl takové prudkosti, že Jan Želecký dal zavřít vsechovský farní kostel mocí, faráře různě hanobil a snažil se vypudit ho vůbec ze Vsechovic. Z nařízení konsistoře měl farář pásti svůj dobytek na kelečských pastvískách, a farníci měli po dobu uzavření vsechovského kostela navštěvovati horní kostel v Kelči. Byl to kostel Matky boží a svaté Kateřiny u zámku v městečku Kelči na rozdíl od farního kostela sv. Petra a Pavla ve Starém městě.

Urozený vladyka pan Jan starší Želecký z Počenic přivěsil svou pečeť k listu, danému a psanému na Prusinovicích u Holešova v pátek den sv. Jiří r. 1610, jímž Vilém z Víckova na Prusinovicích a

Bystřici pod Hostejnem pustil za plat svým lidem ve vsi Prusinovicích odúmrtí a to fojtovi a konšelům i vsi obcí, při čemž se uvádí v Prusinovicích dům bratrský (fara, duchovní správa Jednoty bratrské).

R. 1618 pohnal probošt kroměřížské kapituly Zwetler, k soudu manskému Jana staršího Želeckého z Počenic a na Vsechovicích z 15 kop, že nevydává kapitule platu widrkaufního ročně po 10 zl. ze statku vsechovského, a to je dlužen již od r. 1614 do sv. Václava r. 1617.

V seznamu odbojníků na Moravě proti Ferdinandovi II., založeném v Brně 7. března r. 1622, čte se mezi heretiky (kacíři) Jan Želecký, držitel Vsechovic, které za trest ztratil.

Na Vsechovicích připomíná se v letech 1626 a 1627 rytíř Bernart Želecký z Počenic, jemuž bylo za trest odňato léno Vsechovice. Jako jeho bratří uvádějí se Mikuláš a Vilém.

Odňaté léno Vsechovice bylo uděleno olomouckému kanovníku Ondřejovi Orlikovi, svobodnému pánu z Laziska.

Želečtí z Počenic získali Vsechovice opět r. 1658 a drželi je do r. 1808.

Renesanční jádro dnešního zámku ve Vsechovicích vystavěl Jan starší Želecký z Počenic v letech 1583—1620. Toto jádro bylo vystavěno najednou a podle jednotného plánu. Původní půdorys zámku byl jednoduchý, pouhý obdélník. Sklepní místnosti pod zámkem vykazují lomový kámen jako stavební hmotu a ve svých klenbách renesanční půlkruh. Po gotickém lomeném oblouku anebo po nějakém gotickém architektonickém detailu není na celém zámku ani stopy.

Z doby vzniku zámku zachovala se dosud v neporušeném stavu zděná okrouhlá zámecká studánka, jejíž střecha je dokola zakryta malebnou renesanční atikou, složenou z profilovaných říms, z půlkruhů a z elipsovitých okének.

Na klenbě průjezdu a na štukovém stropu v prvním poschodí zámku jsou dva erby Želeckých z Počenic, které rovněž pomáhají určit dobu vzniku zámeckého jádra.

Podle popisu z r. 1540 měli Želečtí v erbu štít modrý a v něm klobouk neboli kolpak červený s dlouhým bílým pérem pětrosím ve vrchu, helm s přikryvadly modrými a červenými a nad tím vším tyž kolpak. Do panského stavu byli povýšeni r. 1706, do hraběcího r. 1770.

Nad štítem erbu v průjezdu vsechovského zámku je rytířská koruna, na štukovém stropu v sále prvního patra má erb stejný štít i klenot. Oba tyto erby patří Janu staršímu Želeckému z Počenic a na Vsechovicích, držitelí vsechovského panství v předbělohorské době a budovateli dnešního zámku ve Vsechovicích (jeho jádra). Jestli Jan je zván v souvěkých pramenech vladykou a osobou ze stavu rytířského na Moravě, je tím vysvětlena rytířská koruna nad štítem v jeho erbu, umístěném na klenbě v průjezdu vsechovského zámku.

Zámecké křídlo do parku, mansardovou střechu zámku, balkon

nad vchodem z parku do zámku a některé prvky ve výzdobě vnějších stěn zámeckých dlužno připsat opravám pozdějším a nejnovějším.

Za Jana staršího z Počenic mohlo také vzniknout osm vzácných mís ze zeleného žilkovaného mramoru, umístěných ve stájích před zámeckým průčelím.

Nynější všečovský zámek nelze v nejmenším spojovat se slavným válečníkem XV. věku Janem Jiskrou z Brandýsa, o kterém je souvěkými prameny bezpečně prokázáno, že ve třicátých letech XV. stol. držel manské zboží ve Všechovicích a proto byl zván Janem Jiskrou z Brandýsa a ze Všechovic (r. 1431, 1437, 1438).

A přece žije dosud ve Všechovicích soudobý svědek, který by mohl vyprávět o Jiskrovi, kdyby mohl mluvit. Je to staletý tis, obr, který stojí při cestě před zámkem a po válce jako zázrakem unikl lidské chamtivosti a nenasytosti. Ze dřeva jeho obrovitého kmene chtělo vyrobit lidské kořistnictví šatník neb »almaru« řečeno lidově. Nestalo se tak bohudík, tis byl zachráněn, ale těžko se mu dýchá i dnes v úzce vymezeném prostoru.

Antonín Stržínek, Bratislava:

„Potopa“ v Pobečví.

Náčrt geologický.

V I. knize Mojžíšově vylíčení potopy světa je prastarého původu podání, které si Židé již přinesli ze staré vlasti mesopotamské. Podobná vyprávění o potopě zachovali si mnozí jiní národové. Jenom národové z vnitra Afriky ničeho o potopě nevědí. Je nesporno, že tato stará tradice není snad pouhý výmysl, nýbrž jistě se opírá o skutečný přírodní úkaz, jaký ani věda zemězpytná (geologie) neodmítá. Ovšem věda nezná potopy světa v tom doslovném znění, jak ji líčí bible.

V přítomném článku chceme pojednat o potopě, která zasáhla naše Pobečví obydlené již pračlověkem. Aby pak bylo možno čtenářům, kteří nejsou zběhlí v geologii, snáze líčené děje časově zařazovat, připojujeme k líčení přehlednou tabulku geologických dob.

Údolí Bečvy mezi Hranicemi a Přerovem, jak je máme v tomto článku na mysli, bylo vybudováno v hlavních rysech již asi uprostřed éry třetihorní. V třetihorách totiž byly tlakem směřujícím od jihu uvedeny v pohyb rozsáhlé kry kůry zemské. Výsledek tohoto tlaku bylo zvrásnění a vyzdvižení největších evropských a asijských pohoří. Naše Karpaty, sahající až k Bečvě, jsou jedním článkem obrovských těch vrás. Vrásky karpatské se přesunuly částečně přes kru jesenickou na jejím jižním okraji a zatlačily ji tu do hloubky, takže její severnější část tím byla vyzdvižena do výše, a tvoří dnešní pohoří Jeseníky na pravém břehu Bečvy. Při těchto mohutných pohybech vznikly v jesenické kře při jejím zatíženém okraji dvě rovnoběžné rozsédliny*) a kra mezi nimi položená byla s obou stran

*) Tomuto jevu děkují za svůj původ některé minerální prameny (v Teplicích u Hranic, v Předmostí, v Hor. Moštěnicí).

Přehledná tabulka geologických dob, v nichž se vyvíjel pevný povrch zemský.

Geol. věky	Geol. útvary	Charakteristika	
Čtvrtohory	Aluvium (Holocén)	Doba kovu Neolit	Historičtí národové evropští Předhist. nár. evr.
	Díluvium (Pleistocén)	Palcolit { mladší starší	Čl. cromañonský Čl. neandertalský
Třetihory	Pliocén Miocén	Neogen	Předčlověk Rozvoj ssavců a ptáků
	Oligocén Eocén Paleocén	Paleogen	
Druhoohory	3	Rozvoj ještěřů	
Prvohory	5	Vznik ryb a obojživelníků	
Předprvohory	1	První stopy ústrojenců	
Prahory		Chybí stopy ústrojenců	

vtačena do hloubky, čím vzniklo naše údolí Bečvy. Před poklesem bečevní kry tvořilo Záhoří s Oderskými horami souvislý celek. Ale vrásnění karpatské nebylo ještě skončeno.

Zatím byl tento bečevní úleh zalit miocénním mořem, které tu tvořilo průliv spojující moře Středozevní kolem Aip a dále Karpat s mořem rozloženým na východě Evropy. Dno tohoto průlivu se zanášelo bahnem, které tvoří dnes velmi silnou vrstvu vodou neprostupného jílovce, který tvoří překážku při hledání vodních pramenů pro vodovody v městech nad ním položených. Marně pokoušeli se jej provrtat v Novém Jičíně, Prostějově; v Kroměříži při stavbě léčebného ústavu vrtáno marně do hloubky 250 m, takže posud neznáme jeho tloušťky. Teprve při dalším zvedání ustoupilo moře z našeho průlivu úplně. To bylo před ukončením éry třetihorní, která přechází znenáhla do nového období — do čtvrtohor.

Jak lze z různých geologických jevů bezpečně souditi, bylo za éry třetihorní v našich krajinách mnohem teplejší podnebí, než je dnešní. Snad ten ohromný horotvorný tlak způsobil zahřátí vrstev i ovzduší. Když tlak ustal, nastal v pohybech klid a teplota poklesla. Přípravovalo se nové dějství ve vývoji pevné kůry zemské, které nazýváme — čtvrtohorami.

Počátek čtvrtohor se značně neliší od konce třetihor. Místy v Alpách jsou ještě i čtvrtohorní nánosy vyzdvihovány. Ale horotvorná činnost přece jenom ustává, zato nastává význačná změna v podnebí. Přibývá vodních srážek, častěji a hojněji prší, vzduch se počíná nápadně ochlazovat. Nastává tak značné ochlazení, že se pokrývají nejprve vrcholy vyšších hor i ledovci, ledovce sjíždějí stále hlouběji do údolí, konečně se vyskytnou i na nižších horách a to dokonce i nedaleko od nás. Ledovec se udržuje i v Jeseníkách i v Karpatěch (Smrk a Kněhyně).

Aby se udržel na Jeseníkách ledovec, k tomu stačí, aby se snížila průměrná roční teplota jen asi o 4°—6° C.

Ochlazení lze sledovat nejen na severní polokouli, nýbrž i na jižní. I dnešní vyprahlá poušť Sahara byla zavlažena. Nasvědčují tomu vyschlá dnes řečiště uvnitř pouště.

Celá zeměkoule byla navštívena hojnými dešti a ochlazením ovzduší, celé krajiny byly leckde zaplaveny přívaly vod, jinde ledovci. Byly tudíž mnohé a mnohé kraje postiženy pravou potopou (= lat. diluvies, odtud diluvium). Protože byly celé kraje pokryty ledem, zove se toto období též dobou ledovou.

Tehdy z Alp pronikaly ledovce na jihu až do nížiny Pádské, na severu do planiny Švábsko-bavorské až skoro po Mnichov. Ledem bylo zaplaveno téměř celé Švýcarsko. Všude v uvedených krajích nacházíme po nich památky v podobě morénových štěrků, které snesly ledovce s hor a zanechaly je v podobě amfiteatrálních, obloukovitých hrází na svých bývalých okrajích.

Bedlivým zkoumáním oněch morénových štěrků došlo se poznání, že alpské ledovce se rozprostřely do krajů celkem čtyřikrát, takže mluvíme o čtyřech dobách ledových. Doby meziledové vykazují stopy oteplení. Ve vrstvách vložených mezi morény jsou zachovány zbytky rostlin.

Tyto alpské ledovce nezasáhly sice přímo do našeho Pobečví, podle jevů alpských lépe pochopíme děj, který se u nás odehrával.

Poloostrov Skandinávský leží od nás na sever mnohem dále, než jsou Alpy, a přes to musíme nyní obrátit k němu pozornost a sledovat, jak se choval současně s alpským zaledněním. A dojdeme k překvapujícímu výsledku, že právě Skandinávské horstvo bylo příčinou, že přišla potopa do Pobečví.

V době alpského zalednění pokrylo se toto horstvo léz ledovcem, který splýval do sousedních oceánů. Za druhého alpského zalednění postoupil tento ledovec až na půdu dnešního Německa, dotknuv se jeho severních okrajů. Když pak se v Alpách posunuly ledovce po třetí, postoupil skandinávský ledovec ještě dále na jih, až narazil v Německu na pohoří Harc, dotkl se na severu Čech Sudet a ve Slezsku Jeseníků, úlehem Oderským pronikl až na Moravu, dále na východ zadržely jej Karpaty, v Rusku pak nemaje větších překážek postupoval jižněji.

V našem Slezsku octl se u Lichnova ve výši 500 m nad mořem, u Šablovic 440 m.

A nyní máme v Pobečví ledovec již na dosah ruky. Ledovec se tu rozprostírá k Těšínu a Fryštátu, podél Ostravice k Frydlantu, k Fryčovicům, v údolí Lubiny po Drholec, na Jičince po Žilinu. Jeho stopy nacházejí se u Svinova, u obcí Hynčic a Špiček.

Badatelé většinou soudí, že se tento ledovec nepřenesl přes říční předěl v Moravské bráně u Hranic. Ale tomuto tvrzení lze činit vážné námitky. Pozorováním stop bývalých ledovců na př. v Alpách víme, že z bývalých spodních morén zbyly na původním stanovišti jen mohutnější bludné balvany, kdežto ostatní usazeniny byly proudy ledovcové vody odplaveny. Za podobné bludné balvany, jako svědky našeho ledovce, snad musíme považovat velké žulové balvany roztroušené pod Chříby za Zdounkami až u Roštína. Nelze tedy s určitostí tvrdit, že severský ledovec nepřekročil u Hranic do Pobečví a dále do úvalu Hornomoravského.

Čtvrtohory zdědily údolí Bečvy značně prohloubené, jeho dno bylo pak vyplněné vrstvou jílovce dosud neznámé mocnosti. Po tomto jílovcí klouzal asi ledovec v plné šířce. A nezasáhl-li ledovec přes říční předěl, tož jistě zaplavovala naše údolí v plné šířce ledovcová voda.*) To byla jediná cesta, kudy mohla voda tajícího ledovce, rozloženého nejen v celém Kravařsku, ale i dále severně Jeseníků a Karpat odtékat. Mohutný tento proud unášel s sebou přiměřené množství ledovcem přisunutých morén a ukládal spousty nánosu na jílovcové dno. Údolí Bečvy bylo zaneseno v celé šířce jílem z morén, promíšeným štěrkem. Hranický předěl sahá málo nad 300 m nad mořem a až do té výše zaneslo se celé údolí Bečvy. Dnes shledáváme se u nás s těmito nánosy na povrchu nepříkrytými na kopci Nad dolama (316 m) u Slavíče, na kopci nad Lipníkem s kapličkou (nad 300 m) a j. Takovéto (pluvioglačiální) nánosy štěrkové provázejí všude bývalé ledovce, tvoříce pokračování jejich morén.

Ohromné spousty ledu severského ledovce způsobily svou vahou zatlačení podložných vrstev do hloubky. Je přirozeno, že na druhé straně sousední, nezatížené krajiny poznenáhlu zase se zvedají — ovšem ne současně, nýbrž opožděně. Tak došlo ke zvedání Pobečví a dalších končin v Pomoraví dodatečně, když již začal ledovec ustupovat.

Do zvedajícího se povrchu zahlubují se proudy tekoucích vod tím vydatněji. Tak si proklestila cestu řeka Morava přímo k Napaředlům, kdežto dříve směřovala směrem dnešní řeky Hané k úvalu Dyjskosvrateckému; spolu s Moravou zahluboval se proud ledovcových vod do jílovitého a štěrkovitého nánosu, který si dříve tyto vody v údolí dnešní Bečvy uložily. Nově hloubené údolí již nenabýlo takové šíře, část pluvioglačiálního nánosu byla pomínuta a zůstala jako terasa nad údolím Bečvy téměř v původní výši. Ale příčními proudy, které stékaly s vrchů Oderských hor, jejichž pozůstatky jsou dnešní potoky (Uhřiňovský, Milenovský, Žabník, Jezernický, Lipenský, Loučský, Trnávský a j.) byla tato terasa rozbrázděna a

*) Toto vodstvo zajisté se zúčastnilo výmolné činnosti na devonském vápenci v obvodu Teplíc u Hranic (Zbrašovské jeskyně, Propast).

značně snížena hlavně mezi kopcem Slavíčským a Lipnickým. Několik metrů nad dnešním dnem Bečvy ukládaly se stále ještě značně mohutnějšího proudu šterky a na nich písky, které nacházíme ještě za státní silnicí (mezi Lipníkem a Drahotušemi) i několik metrů pod povrchem přikryté hlínou. To nebyla Bečva ještě tak značně zahloubena, jako je dnes. Nesmíme si tudíž představovati, že by se byla dnešní Bečva v dřívějších dobách tak značně rozvodňovala. Ačkoli se proud Bečvy tlačil stále do leva pod Krásnou horu, přece zůstala aspoň nepatrná památka na úpatí Krásné hory v podobě drobnozrného slepence ne-li ze spodní morény ledovcové, tedy jistě z onoho pluvio-glacionálního nánosů, který tvoří terasu na pravé straně Bečvy.

Zatím nastávalo teplejší období, ledovec počal se v Kravařsku rozplývat a ustupovati do Německa. Při tom ještě dlouho vysílal mohutné proudy vod, které se zařezávaly do dřívějších nánosů v Pobečví. Konečně však ustoupil ledovec tak daleko do vnitra Německa, že jeho vodstvo mohlo se dostat po jeho okraji směrem severozápadním k moři Německému, takže bylo v Pobečví po potopě. Koryto říční se zúžilo a přeneslo se zcela pod levý (jižní) horský svah. Po ústupu ledovce zůstala jen pustá spodní moréna, která na povrchu vyschla a poskytla hojnost sypkého materiálu větrům, vanoucím do Pobečví. To byla třetí meziledová doba vzhledem k poměrům v Alpách.

Sypký materiál unášený větry ukládal se v Pobečví na svazích a nižších polohách šterkové terasy, kde se s ním shledáváme v podobě cihlářské hlíny (spraši). Od Hranic k Přerovu poskytuje hojnost hmoty na výrobu cihel.

Tou dobou se usadily nejspodnější vrstvy spraši, které se pokryly za nastalého teplejšího období nejprve bylinstvem, později i stromy. Tyto stromy vyrůstaly hlavně podél řeky, která mnohdy z nich při povodni poválila a dříve, než mohly ztrouchnivěti, zanesla, takže se zachovaly hluboko pohřbené podnes. Často budily tyto kmeny obdiv svým neobyčejným výskytem až 3 m hluboko pod dnešním povrchem, když ještě neměla řeka Bečva vymezené koryto regulací a odplavivší starý nános, kmeny ty opět obnažila.

Tehdy povrch spraše působením rostlinného krytu zvětrával, takže je dnes pod dalším nánosem spraše rozeznatelný.

Tato nová spraš počala se ukládati, jakmile se podnebí počalo opět ochlazovati, takže se ledovec počal opět posouvat dále k jihu, ale dospěl nyní nejdále na jih již jen jižně od Berlína. To je podle Alp čtvrtá doba ledová, která se jeví v Pobečví jenom silnějším ochlazením a nanášecí činností silnějších větrů, čímž se vrstvy spraše značně zesílily.

Ale konečně i tento poslední ledovec počal trvale ustupovati k severu, ač s menšími přestávkami. To již nastala všeobecná doba poledová. Za jedné takové přestávky vznikala na zvětralém povrchu druhé spraše vrstva třetí a to poslední.

Poznámka: K snazšímu pochopení předešlých výkladů připojujeme v příštím čísle náčrtek, znázorňující příčný řez údolím Bečvy,

vedený od koty 544 při Uhrinově přes 253 na potoce Žabníku, 316 Nad dolama u Slavíče, 234 na Bečvě po 471 na Krásné hoře. Měřítka půdorysná je 1 : 75.000, kolmé měřítka je 10krát převýšená.

*

Nyní obrátíme pozornost k praobyvatelům Pobečví, pokud zde mohli býti svědky potopy.

Jak dotvrzuje dnes již asi 60 nálezů, nutno pokládati za lidské praobyvatele Evropy lidí rasy neandertalské. Na lebce jsou vystupující oblouky nadoční, šikmo dozadu ustupující čelo, kost dolní čelisti nemá dopředu vystupující brady. Stehenní kost je prohnutá kupředu, holenní poměrně kratší. Kromě koster byly nalezeny i výrobky, podle nichž poznáváme, že používal za nástroje jen hrubě otloukaných kamenů, hlavně pazourkových, neznal výroby hlíněných nádob, nechoval domácích zvířat ani nevzdělával půdy; živil se lovem a sběrem plodin. Na Moravě učiněny dva nálezy, u Štramberka na Kotouči v jeskyni Šipce dolní čelist dětská, v Mor. Krasu lebka u Ochoze.

Odkud tato lidská rasa do Evropy přišla, není zatím přesně zjištěno, ale podle různých nálezů se zdá, že z Afriky.

Než tato rasa úplně v Evropě vymizela, shledáváme se tu s novou rasou — kromaňonskou, která je dnešním Evropanům mnohem podobnější. Nadoční oblouky již tak silně nevystupují, brada je již kupředu vystouplá. Kamenné nástroje této rasy jsou ještě vyrobeny otloukáním, ale docíleno je již jemnějších a dokonalejších tvarů, zachovaly se pak též nástroje vyrobené z kostí, dokonce i uměleckých tvarů. Ještě i tento člověk se živil lovem a sběrem plodin. Mezi jeho lovnou zvěř patřil též zde hojně rozšířený obrovský slon mamut. Podle tvaru a dokonalosti nástrojů rozeznáváme tři kulturní stupně: oriňacký, solytréský a magdaléský.

Do Evropy přišel tento člověk — lovec mamutů — z Asie. Jedna z cest, kterou se ubíral, je právě též naše Pobečví. U Předmostí na vápencové Skalce, která je dnes již vylámána na pálení vápna, našel si příhodné sídlo. Skalka tehdy značně vyčnívala nad okolím pokryté spraši. Později byla spraš skoro úplně zaváta. Při kopání spraše na výrobu cihel našly se hojné pomátky na toto osídlení. Byly nalezeny hroby s kostrami, ohniště, nástroje a nahromaděné kosti, zvláště mamutí, jako odpadky kuchyňské. Kultura těchto nálezů se řadí ke stupni oriňackému. Kultura tohoto stupně byla poznána teprv r. 1909; proto starší pojednání řadí Předmostí ke kultuře solytréské. Jiné velmi bohaté naleziště této kultury jsou Dol. Věstonice na svahu Pavlovských hor v již. Moravě. Obě tato naleziště jsou světoznámá. V jeskyni Pekárně u Brna chovají spodní vrstvy kulturu oriňackou, pak následuje vrstva jalová a nad ní pak je kultura magdaléská.

Když mnoho lovné zvěře člověka kromaňonského postupovalo k severu za ustupujícím ledovcem, opouštěl západní Evropu i člověk a tak znenáhla se z Evropy úplně vytratil.

Tato nejstarší doba kultury evropského lidstva, vyznačující se kamennými nástroji otloukanými, zove se starokamennou — paleolitem a spadá se stanoviska geologického do diluvia.

(Dokončení.)

Dr. E. Burkart, Brno:

Nerosty okolí Hranic a Lipníka nad Beč.

Okolí obou těchto měst poskytuje velmi málo nalezišť nerostů aspoň poněkud zmínky hodných. Je to pochopitelné při poměrné jednotvárnosti hlavně třetihor, kulmu a devonu po stránce mineralogické. Důležitější lokality jsou v tom ohledu jen Hrabůvka a Teplice nad Bečvou. Pro přehled uvádím naleziště v abecedním pořadí.

K okresu H r a n i c e patří:

Černotín, Kalcit (vápenec). L. Tausch podává zprávu o sporých útvech stalaktitových v jeskyni devonského vápence v lomu u nádraží. J. Ryš udává tu a tam vyskytující se žlutě a hnědě průsvitný paprscitý kalcit.

Hrabůvka. (Veškeré údaje odtud se týkají drobového lomu Geisler & Srna). A z u r í t ne často v povlacích.

Kalcit. Zřídka krystaly.

Chalkopyrit. V malých partiích zrnitých v křemenu žil sfaleritových, s galenitem.

Dolomit. Tu a tam v pěkných drúzách upomínajících na ankerit, se sfaleritem.

Galenit. Zrnité partie ve sfaleritu a v křemenu v drobě. Je mnohem méně hojný než sfalerit.

Tuha. Ne hojně v drobě.

Křišťál. Ne často v drúzách.

Malachit. Povlaky, barví křemen — pyrit ve sfaleritu.

Redruthit. Zřídka v malých hnízdech ve sfaleritu.

Sfalerit. V roce 1924 byly v drobovém lomě nalezeny dvě větší žíly hnědého hrubě krystalinního sfaleritu, 1—8 cm mocné, obsahující něco galenitu, pyritu, chalkopyritu a redruthitu. Svislá žíla měla směr od severu k jihu, druhá žíla upadala k severozápadu. Tyto žíly jsou z části už odlámany. K. P a t t e i s k y je popsal a udal 20% galenitu jako příměs ve sfaleritu, což podle mých zkušeností by se mohlo týkat jen určitých částí žíly. Snad se tu sfalerit ještě odkryje. Dolování je však zatím vyloučeno.

Hranice, Menilit. V okolí jsou hnízda menilitu — opálu v menilitové břidlici, tak na jedné polní cestě z Hranic do Teplic nad B. E. F. G l o c k e r o tom píše: »Těsně na břehu Bečvy, zcela blízko Hranic vychází menilit a při vysokém stavu vody je omýván.« Regulací řeky byla tato místa asi z části nebo úplně zastavěna, rozhodně jsem po regulaci menilitu nenašel.

Sádrovec hlavně v třetihorních slínech není vzácný a je hlavně na polích u Hustopeče.

Luboměř, Galenit. Opuštěné doly v kulmu na jižním svahu »Hutberg« — podle C. C a m e r l a n d e r a.

Nejdek, Galenit. Opuštěné doly na olovenou rudu v kulmu. K. P a t t e i s k y uvádí starý zával blízko údolí Hradečky.

Opatovice, Menilit — opál v břidlici, týž

v P a r š o v í c í c h

a ve Š p í c k á c h. Tu vedle menilitu i s á d r o v e c ve starotřetihorních usazeninách.

Teplice nad Bečvou, Aragonit v souvisejících jeskyních devonského vápence »Veselá — Koncertní — Galášová — Juríková«, které se vytvořily vodou obsahující hojně kysličníku uhličitého nedaleko lázeňského hotelu. Z »aragonitové jeskyně«, pohodlně nyní přístupné byl popsán E. M i c h a l e m aragonit ve větším množství zčásti ve hrotitých jehlicovitých krystalech, zčásti ve tvaru »železného květu«. Podle M i c h a l a vzniká z aragonitu opět kalcit. Aragonit byl analysován J i r a y e m a potvrzen. Pozoruhodné je silné nahromadění kysličníku uhličitého v hlubších částech jeskyní, proto nejsou bez zvláštních opatření přístupny. I v sousedním korytě Bečvy vystupuje hojně kysličník uhličité.

Pyrit. Dle F. F o e t t e r l e h o jsou v devon. vápenci krystaly pyritu.

Pyrolusit. V »aragonitové jeskyni« menší zemité partie pyrolusitu na paprscitém pěníci vápencovém. I na krystalech křemene v devon. vápencích v hroznovitých velmi malých shluceních.

Těšice Horní a Dolní, E. F. G l o c k e r udává tu m e n i l i t v břidlici, jež tvoří i pahorek »Strašný«. Břidlice obsahuje proužky sádrovce.

V okrese L i p n í k n. B. je nerostů ještě méně:

Hlínsko, Menilit, světle šedohnědý v břidlici.

Netčice Dolní, Menilit v břidlici.

Tršice, Chalcedon.

Opál. V »hlízovcích« křemencových lesů Bělá našel W. P e t r a s c h e c k zrna křemene tmelená chalcedonem; jílovité závalky v nich jsou proměněny v opál žlutavě bílý; z opálu je i sousední základní (basální) tmel.

Týn, Turmalin podle V. T o l a r a.

Újezd Dolní, Křišťál. Dle G. P u s c h e (Geognost. Beschreibung von Polen, 2. Bd., 1836) jsou tu číré krystaly křemene (jako marmarošské dýmanty). Potvrzeno to nebylo. J. B a d ů r a udává krystaly z křemenitých pískovců v kulmu.

J. Pilnáček, Vídeň:

(Pokračování.)

Z historie pánů Podstatských z Prusinovic.

Když Podstatští páni z držení Podstátu vyšli, což se stalo okolo r. 1552, byli Podstatští tak četní a na tolik větví rozdělení, že nebýti Paprockého, který jejich rozvětvení dobře poznamenal, žádný z našich genealogů by rodokmen Podstatských správně sestaviti nedovedl.

Tehdy seděli Podstatští již na Lošticích, Vrchoslavicích, Vlachovicích, Veselíčku, Líptále, Čekyni, Količíně, Lípníku a samozřejmě přechetným dělením jejich majetek se ztenčil. Zastávají přední zemské úřady, jsou ve službách císařů a biskupů a mnohá prastará památka na ně upomíná.

Tak z roku 1629 je zde vzácné »ex libris« Jana Štastného Podstatského z Prusinovic, jenž pocházel z větve, které patřil Spálov, Veselí a jiné statky a který později (1630) seděl na Žadlovicích. Jeho památka jest z dob, kdy býval nejvyšším pánem markrabství moravského. Zúčastnil se též bitvy na Bílé Hoře a byl krutě trestán konfiskací, která na jeho majetek, obnášející dle tehdejšího odhadu 96.000 zlatých, uvalila pokutu 84.100 zlatých. Jest zajímavé, že on, jako katolík, bojoval na straně stavovské a růženec, který v bitvě na Bílé Hoře nosil, chová rodina až dosud jako vzácnou památku.

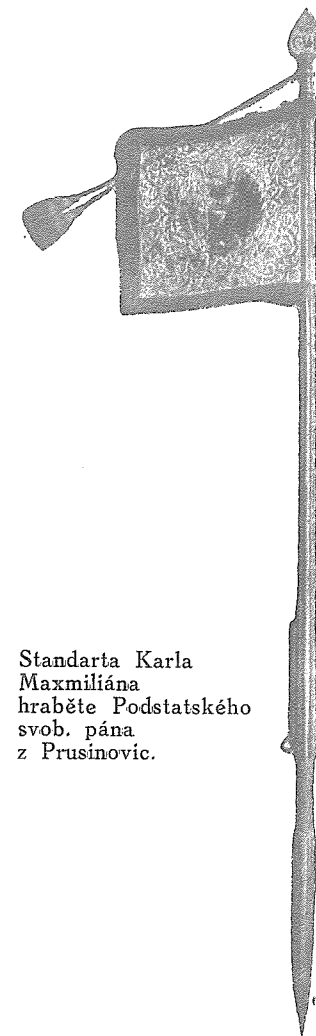

Náhrobek Jindřicha Podstatského z Prusinovic ve Vrchoslavicích.

Náhrobek Estery Podstatské z Prusinovic ve Vrchoslavicích.

Standarta Karla Maxmiliána hraběte Podstatského svob. pána z Prusinovic.

Na Vrchoslavicích a Veselíčku sedělo potomstvo olomouckého biskupského hořrychtýře Václava ml. Podstatského a to jeho syn Jindřich mladší, jehož tři(!) manželky pocházejí vesměs ze slezských rodin. Škoda, že tento nadějný syn vlasti zemřel tak brzo, totiž roku 1578 v stáří 31 roků. Jeho náhrobek, který se ve Vrchoslavicích až doposud zachoval, patří mezi nejkrásnější kamenické práce tohoto druhu a mezi vzácné moravské památky. Ve Vrchoslavicích jsou i jiné náhrobky Podstatských, tak Tasa a jeho druhé manželky Barbory Folkenhonové (Folkenhaimové) z Glosky, jež zemřela r. 1587 a náhrobek r. 1581 zemřelé Estery Podstatské, jež byla manželkou kroměřížského hejtmana Jana Pivce z Hradčan a Klimšteina. I tento náhrobek vyniká (znak) ušlechtilostí tvarů a značí o velké dovednosti tehdejších kameníků, skutečných to umělců. Z jiných památek Podstatských upozorňujeme na starobylý prapor či standartu, jež dříve visívala v kostele ve Velkém Újezdě u Lípníka n. B., kde mají

Podstatší svou rodinnou hrobku. Lid říkal této standartě »turecký prapor«. Ve skutečnosti byl to starý kyrynský plukovní prapor či standarta a to velitelský odznak plukovní hodností Karla Maximiliana hraběte Podstatského, jenž byl velitelem dotyčného kyrynského pluku. Uvedli jsme jen některé památky této naší nejstarší a nejzácnější rodiny.

Tak ochraňuje a opatruje jedna generace za druhou památky svých otců nejen s vrozenou pietou ale i zájmem. Štědrá rukou Podstatských byla i v dnešní době mnohá moravská památka opravena, zakoupena, ba i zachráněna a jest naší povinností na tento zájem pochvalným slovem upozorniti.

Naše starobylé domácí moravské rody téměř všechny vymřely a proto tím více važme si oněch rodů, které po staletí jsouce své vlasti věrny, reprezentují živoucí památku dávných zašlých časů.

(Dokončení.)

Dr. J. Skutil, Brno:

Moravské staré zápisky o zvonění proti mračnům.

Jednou z nejstarších a nejrozšířenějších pověr je zvonění proti mračnům, jež církev již v prvních stoletích zakazovala. Od IX. stol. byla přisuzována církevně zvonům nadpřirozená moc, zaplašiti všeliké zlo a tedy i zkázonosné mraky, jak svědčí vedle historických zpráv a památek zejména hojně nápisy na zvonech samotných. O zvonění proti mračnům a bouřím psali obšírněji C. Homberg (1577), J. G. Modelius — J. A. Hoffmann (1703), J. Montanus (1726), Back (1855), A. Schaepkens (1858), L. Morillot (1889), St. z Warszawy (1892). U nás psali o tomto zvonění J. Braniš (1892) a zejména C. Zíbrt (1889, 1894). K těmto Zíbrtovým dokladům¹⁾ — nejpodrobnější doklady poskytuje štelcar Želetavský (1530—1898) — připojují některé staré zprávy moravské²⁾, dokládající zvonění proti bouřkám a mračnům, kde se snad leckde proti bouřkám a mračnům zvoní i dodnes. Tak na př. ve visitačním protokole dačickém z r. 1668 je zapsáno, že bílkovským svatováclavským umíráčkem »Dušička« zvoní se také »proti povětrí« a výslovně je podotčeno, že »zvonění to bylo účinné«. Táž visitační děkanská kniha poznamenává, že i v Budči na Dačicku měli zvony účinné proti bouřkám. Ve spojitosti s těmito protimračnovými zvony z Dačicka možno vzpomenouti též podle Bínových Slatinských Pamětí, že v Horní Slatině, když přiletěly 15. VIII. 1693 kobylky (»kterézto z daleka svůj marš měly«) »všude se na ně zvonilo, střílelo, bubnovalo«. Ve Věchnavě na Bystřicku je ve zvonici zvonek z r. 1739 (pochází z Olomouce), kterým se zvonilo stále ještě 1907 proti bouřce. Padesáticentový velký

¹⁾ Dr. C. Zíbrt, Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy (Praha 1889), 150, 233.

²⁾ Doklady jsou sebrány z mor. vlastivědné literatury.

ivančický zvon z r. 1548 (byl přelit 1763) má nápis, který ukazuje, že bylo zvonu používáno proti bouřím; CLangere sepVLtos, eX stlñqUere fVLgVra, nVbes, VoCare In CoeLos VoX mea CVuCta petlt (»Zvučeti pochovaným, hasiti blesky, mračna volati na oblohu hlas můj celý žádá«). V Mutěnicích na Hodonínsku zabil r. 1787 hrom Jiřího Lamače, když zvonil proti mračnům. Ve školní kronice v Horní Slatině na Dačicku jsou zapsány příjmy učitelské kolem r. 1800, kde se uvádí, že učitel dostával »snopů za zvonění proti mračnům ze Slatiny 17, z Vesce 14, Budiškovice 23, Jersic 10.« Naproti tomu v Malešovicích na Pohořelicku dostával varhaník, který zvonil proti bouři a povětrí od obce 5 zl., od lánika ½ a od ½lánika ¼měřice žita. Také na Bítově bylo povinností učitelovou zvonivati proti bouři a mračnům. O poplatek — byly to opět snopy, které školní bítovská kronika nazývá »Wetterläutgarben« — který dostával bítovský učitel z obce Chrlop až do r. 1823 musel věsti s chrlopským kolegou spor, jež krajský úřad rozhodl ve prospěch bítovského učitele, takže snopy — jak ukázal výpisem aktů ze sporu — musely býti odváděny bítovskému učiteli až do zřízení samostatné fary v Chrlopech r. 1858. Na Bítešsku bylo zahánění mračen ještě kolem r. 1900 zvykem zcela obvyklým. V 17. a 18. století používalo se k této funkci zvonu zvaného všeobecně »Burianem« (jinak »Polledník« nebo »Ave«, 300 kg, r = 1 m, slit kol 1500, čtyři reliefs, lat. nápis: »Vení cum pace! Lucas, Marcus, Joannes, Matheus, Caspar, Valthisar, Melchior, Amen«). Bartovský zapsal, že ještě kol 1909 zvonění proti bouřce a mračnům v Radíkově na Hranicku bylo zjevem zcela obvyklým.

Jak jsem se již výše zmínil, mizí valem tento starý zvyk, kterého by si naši čtenáři měli všimnouti a přispěti k jeho historii podrobnějšími doklady z našeho kraje.

Bohumír Indra:

Radní písaři města Hranic v letech 1550-1650.

Úřad městského písaře byl z nejdůležitějších úřadů městských a písař sám osobou stejně váženou jako důležitou ve městě. Jeho kancelář jako orgán městské rady byla páteří městské správy. Hranicím stačil od nejstarších dob písař jediný, teprve zvýšená agenda městské rady v druhé pol. XVI. stol., kdy město je na výši blahobytu, vyžaduje si písařů dvou jako v mnohem větších městech.

Městský písař jsa vyššího vzdělání a v právech dobře obeznalý vystupuje při nejrůznějších příležitostech, při nichž běží o hájení městských zájmů, při stvrzování starých privilegií, a nejrůznějších úkonech právních, při vkladech, sdělávání smluv a testamentů; jeho jméno objevuje se tak na listinách a v zápisech vedle jmen purkmistrů. Agenda jeho kanceláře v té době je značná. Vedle různých listin a listů, jimiž obec oznamovala, žádala nebo odpovídala, sepíše a vyhotovuje svatební smlouvy, kvitance, testamenty, vede registra purkrechtní, předměstských trhů, rejstra sirotčí, přípovědní,

radní knihu pamětní, registra smluv svatebních a různé rejstříky, a koná v nich zápisy. Sám rozlišuje je jako knihy bílé, červené, ouzské, druhé a třetí, registra hlavní, hlavní předměstská a p.

Řadu městských písařů radních sestavujeme z pamětí, náhodných zmínek a poznámek, roztroušených po městských knihách a jiných pramenech z té doby, ať již v nich vystupují ve své funkci, jako svědci při různých smlouvách, svatbách a testamentech, nebo jako měšťané se svými zájmy hmotnými. Poněvadž nám běží hlavně o data životopisná, omezujeme ostatní na nejnnutnější, neprovádíme rozbor jednotlivých knih ani nezjišťujeme jejich provenienci.

V dochovalých knihách městských jmenuje se nejstarší písař k r. 1561. Toho roku *Lorenc Rvačovský* písař kupuje zahradu Mikulášky Zednice. R. 1562 v pátek po sv. Václavu kupuje roli Matyáše Nevrlý na Farářství za 25 zl. hotových peněz, příštího roku přikupuje kus role Jana Plauskoty za 20 zl. Lorenc písař jmenuje se ještě r. 1564.¹⁾

Již r. 1568 v pátek před Nar. P. Marie je ve službách města nový písař *Václav Aujezdecký*; kupuje čtvrtlán role od obecního dvoru, prodává ho však již r. 1570 Janovi Horáčkovi. Václav Písař, jak je později často zván, slouží hranické obci více než čtvrtstoletí. S jeho jménem spojeno je mnoho zápisů v knihách smluvních, purkrechtních a jiných registrech městských, které svědčí o zámožnosti, podnikavosti a vážnosti, již požíval. R. 1573 koupil si měšťanský dům po Martinu Hlávkovi za 800 zl. a sedí na něm do smrti. Oženil se v Přerově s Annou, dcerou slovatného Martina Bernarta, s níž měl tři děti, Annu, Zachariáše a Křištofa. Anna provdala se r. 1593 do Přerova za Pavla, syna st. purkmistra přerovského Jana Pekaře. Zachariáš oženil se r. 1619 v Hranicích s Barborou, vdovou po Matušovi Kaňovi, stopa po Křištofovi mizí r. 1601. Václav Písař žije ještě r. 1595, ale už příštího roku je nebožtíkem. Jeho dům i se zahradou u pohřbu bratrského, loukou v Oboře a stodolou proti obecnímu mlejnu prodán r. 1596 v pátek před sv. Markétou vdově Anně, která však již následujícího roku zemřela. Dům prodán nato Matušovi Horáčkovi a později paní Barboře z Žerotína a ta vyplácí díly obou synů Oujezdeckého, Zachariáše a Křištofa.²⁾

Při založení nových register smluvních r. 1573 jmenuje se městský písař *Jiřík Hranický*, který na deskách knihy zapsal invocatio a poznámky o rozdělení času. Podle rukopisu této knihy byl písařem v letech 1573 a 1574.

V této době rozkvětu všech řemesel a městského obchodu, za vlády laskavých pánů, době blahobytné a uměnímilovné mají Hranice písaře dva, kteří se rozlišují navzájem jako starší a mladší písař radní.

Václav Aujezdecký podepisuje se již r. 1585 jako starší písař radní. Jméno mladšího písaře dovidáme se však až r. 1588, kdy Johannes písař odtud městský, plným jménem *Jan Herbellius Kyjovský* svědčí v úterý před sv. Janem Křtitelem Božím při svatbě. Téhož roku v úterý den pam. Všech svatých žení se Herbellín

sám s Kateřinou, vdovou po knězi Šimonovi Brodském, církevním správci v Hranicích. Ze svatebních smluv vidíme, že Johannes písař přišel do Hranic z Kyjova, kde si stejně jako v Morkovicích vyměňuje díl ze statku. Nevěsta pochází z Ostrohu. Po smrti písaře Aujezdeckého stává se Herbellius starším písařem. Naposled připomíná se písař Herbellius v pondělí po neděli Provodní r. 1598. Jeho druhá žena Ludmila přežila svého muže a vdala se r. 1600 v pondělí před sv. Vítem za Matěje Makovičku Prostějovského.³⁾

R. 1597 nacházíme v pramenech nového písaře radního *Lukáše Měchovského*, Hraničana, dlouho již v městě osedlého. Jako mladší písař radní jmenuje se jen krátkou dobu, v letech 1597 a 1598. R. 1594 jím ještě nebyl a po několika letech se písařství vzdal a živil se pak měšťanskou živností. Náleží mu dva měšťanské domy. Žije ještě r. 1621 v pondělí po sv. Martině. Z jeho dětí dceru Mandalenu vzal si r. 1608 dvojitíhodný kněz Jan Bohucký z Bytomě, farář kvasický, syn Jan, řezník, žení se r. 1633; ostatní syny neznáme. R. 1623 v pondělí den sv. Filipa a Jakuba Marta, vdova po Lukáši, Měchovském činí nové svatební smlouvy s Pavlem Kleywarem z Bělotína a odvádí mu i dům nebožtíkův, který koupila.⁴⁾

Společnému snešení města Hranic s městečkem Drahotušemí o společného mistra popravního v pondělí před sv. Jiřím r. 1602 v Hranicích je vedle purkmistrů a spoluradních přítomen hranický písař radní *Daniel Jonata*, spolu s drahotušským písařem radním, známým Matějem Sabinem. Jak dlouho Jonata úřad písaře vykonával nemůžeme povědět. Jako radní písař vystupuje ještě v pondělí před hromnicemi r. 1605.⁵⁾

Ale již v pondělí den sv. Bartoloměje mají Hranice jiného písaře radního, *Kryštofa Weynera*, který se jmenuje několikrát i roku příštího, a byl jím asi do r. 1612.⁶⁾

Od začátku nového století má město opět jen jednoho radního písaře, nehledě k létům 1610—1612, kdy jsou dva. V pondělí po neděli Sexagesima r. 1610 jmenuje se jako mladší písař radní *Kašpar Dobřícký*, který se po několika letech stává sám písařem, jediným. Dobřícký ztrávil ve službách obce jako písař více než třicet let a v úřadě radního písaře také život dokončil. S jeho jménem setkáváme se všude v městských knihách, je to mnoho desítek zápisů, podle nichž můžeme sledovati celý život a působení tohoto písaře. Četné kupy a prodeje domů a pozemků svědčí o jeho zámožnosti. R. 1616 koupil velký měšťanský dům panského ouředníka Tobiáše Dukáta za 1900 zl. a r. 1620 prodal ho panu Vilímovi Žernovskému z Žernoví za 2200 zl. Sám zakoupil si pak měšťanský dům Jana Kopitky za 1200 zl. Dobřícký byl třikrát ženat. První jeho ženou byla Judita, dcera neb. kněze Bratra Václava Kostky, pastor-kyne kněze Bratra Václava Preyse, kterou si vzal r. 1616 v úterý před sv. Kateřinou. Jelikož nevěsta byla bratrského vyznání a Dobřícký sám evangelík augšpurské konfese, musel se zavázat, že ženě nebude bránit, ani žádné překážky činit, aby chodila k službám Božím, kdež se spasení svého důvěřila. S touto svou první ženou měl Dobřícký dva syny, Václava a Jiříka. Po druhé oženil se r. 1633

v úterý po sv. Václavu s Kateřinou, vdovou po Janu Honovi, která mu přinesla značný majetek. Dlouho však nežila, neboť v úterý po sv. Kateřině r. 1635 žení se Dobřický po třetí, již nemladý. Vzal si Alžbětu, dceru po neb. Tomášovi Lukoveckém, z města Veselí.⁷⁾

Úřad radního písaře zastává Dobřický nepřetržitě od r. 1610 do let čtyřicátých XVII. století s dvěma kratšími přestávkami. R. 1625 kdy byl starým purkmistrem vykonává úřad písařský J a n F r y m e l z O p o l í, »ten čas písař městský města Hranic«. Mnoho o něm nevíme, známe ho jedině z procesu, který vedl proti hranickému lazebníkovi Eliášovi, který o něm a jeho ženě roztrušoval, jakoby nemocí franskou nakažení byli.⁸⁾

Dobřický účastnil se také známé rebelie mansfeldské a jeho jméno nacházíme i v seznamu trestaných z r. 1627. Za to, že se dal potřebovat k všelijakým lehkovážným psaním, jak praví protokol, byl odsouzen k šesti měsícům práce v železích při zámku. Z trestu byl i úřadu písařského zbaven, ne však na dlouho. V této krátké přestávce vypomáhalo si město různě, nějakou dobu vykonával úřad písaře i L u k á š D o b r u ž s k ý, který se jmenuje městským písařem ve středu po sv. Dorotě r. 1629. Je to bývalý důchodní písař hranického panství, od r. 1631 opět důchodní písař panství keleckého, jímž pak zůstal do své smrti r. 1636.⁹⁾

Dobřický již v pondělí po sv. Matouši r. 1629 je opět radním písařem a je jím pak nepřetržitě do konce života. V úřadě písaře dosvědčen je naposled v úterý před sv. Janem Křt. Božím r. 1640, dle rukopisu register byl jím asi do r. 1642. V Křížovou neděli 1643 je však již nebožtíkem, neboť vdova Alžběta se znovu vdává za řezníka Jana Velického. Synové Dobřického oženili se v Hranicích a živili se při městě. Jiřík Dobřický vzal si r. 1651 Alžbětu, poz. dceru po Johannesovi Varhaníkovi, a koupil dům po panském ouředníku hranickém Václavovi Banovském. Václav Dobřický, jinak Václav Kašparus, vzal si r. 1669 ctnou a šlechtitou děvečku Annu, poz. dceru po Gregoru Šillerovi a patří rovněž k zámožnějším měšťanům hranickým.⁷⁾

Po smrti Dobřického stal se radním písařem M a r t i n Š t r a f a, syn měšťana a primátora Nového Města Martina Štrafy. Do Hranic přiřazen se r. 1635, kdy v neděli po sv. Martině si vzal paní Dorotu, vdovu po neb. Martinovi Pelcovi Trubači, a dva sirotky nebožtíkovy Jana a Václava přijal za vlastní. Několik let je Štrafa služebníkem a písařem pana Jiříka Hoštického, knížecího purkrabího na hranickém zámku. R. 1640, když Hoštický jmenován ouředníkem hranického a drahotušského panství, snad přičiněním bývalého svého pána nastupuje Štrafa na jeho místo jako purkrabí hranického zámku. Ale již r. 1644 v první neděli po sv. Trojici je Martin Štrafa radním písařem Hranic. Neznáme okolností, za nichž Štrafa opustil výnosný úřad purkrabský, aby ho vyměnil za nepohodlný a nevýnosný úřad městského písaře, v době nejisté a žalostné pro ubohé město. Je jedním z nejbohatších měšťanů, náleží mu dům ve městě a dům na předměstí.¹⁰⁾ Život města těchto let je jinak chudý, v purkrechtních i svatebních registrech mnohý rok nevykonán jediný zápis. Mnoho

měšťanů uprchlo z města pro náboženství, před císařskými nebo před Švédy, kteří zle řádili v měšťanských domech, zvláště však na radnici, kde zničili neb pobrali a odnesli mnoho městských knih. Město úplně schudlé nemohlo platit ani nejmenší kontribuce, uloženi Švédy. Za takových poměrů úřad městského písaře nebyl záviděníhodný.

Působení písaře J a n a B ř e z o v s k é h o spadá již do dob po válce třicetileté. Jako hranický písař radní připomíná se ještě 26. Juli 1658, kdy je přítomen úřednické svatbě na zámku Dřevohosticích. Jeho žena Kateřina se po smrti mužově dne 13. Novembris 1662 opět provdala za Pavla, syna st. purkmistra hranického, kožišníka Jeremiáše Ježe, jenž přijal dítky Březovského Jiříka, Jana a Alžbětu za vlastní.¹¹⁾ Jím řadu městských písařů této periody ukončujeme.

¹⁾ Reg. předm. z r. 1554, fol. B. 5, E. 15.

²⁾ ibidem J. 30. Třetí knihy městské, fol. 172. Reg. smluv svatebních fol. C. 19, Y. 14. Levý, Přerovská českobratrská církev, str. 173.

³⁾ Reg. smluv sv. B. 25, E. 9.

⁴⁾ ibidem Y. 19, F. 29, M. 10, K. 4.

⁵⁾ ibidem F. 7.

⁶⁾ ibidem G. 7, G. 13, V. 2.

⁷⁾ ibidem H. 36, M. 13, N. 5, N. 21, N. 27, N. 30, H. 31. Sign. 57, list 26. III. knihy DD. 11.

⁸⁾ Reg. sml. sv. X. 5.

⁹⁾ ibidem L. 15.

¹⁰⁾ ibidem N. 3, NN. 2.

¹¹⁾ ibidem Q. 6, R. 30.

Antonín Fröhlich:

Z knihy zápisů, výpovědí a pozůstalostí města Drahotuš od pol. 16. st. do konce 17. st.^{*)}

II.

Smlouva Jana lazebníka s obcí o plat z lázně.

Léta Páně 1559 za ouřadu Jana Martinkova, Matěje Bařka, purgmistrův, Jana Viktorynova, toho času fojta, a konšelův s nimi sedících, v úterý po svatém Vítě, stala se smlouva dobrovolná, celá a dokonalá, mezi obcí naší drahotuskou s jedné a Janem Kadiovým, lazebníkem, strany druhé, a to taková, jakož se předešlým lazebníkem i tomuto od lázně plativalo obilím. I bývaly vo to nesnáze při vybírání toho vobilí. Když bylo lacino, lazebníkovi zdálo se málo a v drahý rok lidem se zdálo mnoho. I jest voto s tímto Janem lazebníkem smluveno a v jiný způsob uvedeno, tak že se tomuto Janovi lazebníkovi i jiným potomkom jeho z každého gruntu každý soused dávati má do roku 8 gr. alb. a to rozdílně při svatém Václavě 2 gr., při Vánocích 2 gr., při matce Boží v postě 2 gr. a při svatém Janě 2 gr. A na tu mzdu má se mýti hospodář a hospodyň. Pak-li by byl vdovec aneb vdova, tehdy na to místo muž se mýti jeden čeledín a lazebník

^{*)} I. viz Z. k. roč. XVII., str. 10. a roč. XVIII., str. 27.

jest povinen lidem hlavy mýti, holiť a všelijakú službu, což v lázni potřeby, činiti. Chyba žil a baněk, vod toho se zvláště platiti má. A žádného topení před svátky určitými ani ve žni pomíjeti nemá, leč by jemu toho od ouřadu z slušných a hodných příčin dopuštěno bylo. Také se obec lazebníkovi k tomu podvolila, kdož koně má, z lesa dřev k lázni po 1 fůře přivésti a lazebník má takové dříví v místech slušných a snadných chystati i fůry, což by každý podli své možnosti uvésti bez škody statečku svého mohl. Co se dotýče čeledi mládencův a děveček vokolo 15 let, ti dávati mají po 1 den, a děti obojího pohlaví, když sobě vody z koryta nabratí můž, vajce aneb . . . ; chyba dětí maličkých, kteréž by votec aneb matka z sebú přinesli a ty služby lazebníkovi pro malost nepotřebují, od toho nic. Také i to chce-li lazebník podli soused robot obecních a hlásek . . . vati, tehdy louky pořadovní obecní v tom platu jako jiný soused držeti má. A protož ta smlouva od ouřadu každému lazebníkovi oznámena aneb přečtena býti má, aby se věděl ouřad i lazebník čím spraviti.

Ta smlouva učiněna a . . . . . v přítomnosti ouřadu svrchu psaného, v přítomnosti Jana lazebníka, ... z obce Miky Rybáře, Pavla Jakšova, Martina Hřivvy, Ondry . . . . ., Jana Dupáka, Martina Koláře, Vaňka Kypřa, Jana . . . . ., Matěje Slaniny a jiných dobrých lidí na místě vsí obce.

Zprotivení se obce drahotuské ouřadu drahotuskému.

Léta Páně 1595 za ouřadu Václava Turnovského, Mikoláše Procházky, purkmistrů, s jich konšely učiněna byla rada v obci drahotuské o překopání Bečvy proti výhonu drahotuskému a že toho nevelmi bezpečno bylo dělati bez vědomosti pána lipenského. Protož žádali pana Jana Šlevic, ten čas regenta na Hranicích, aby o to se pánem lipenským promluvil, což i učinil. On pak pravil, že na to ouředníka svého vyšle, aby na to pohleděl, mohlo-li by se to bez škody jeho učiniti. I prodlil tím výjezdem, až zatím žní začly, však tomu dílu dovolil, ale muselo se ho nechat až po žněch.

Potom v středu před svatým Václavem rozkázáno bylo na tu robotu. Tam když vyšla obec všecka rozměřovalo se to na mesla a když se měřilo, huhlali lidé mezi sebou, nejprve, aby starší také dělali a potom se radili, kudy by se to mělo překopávati. I chodili sem i tam jako markolt hledaje dřeva, na kterém by měl viseti, a nikdež ho nalézti nemohl, tak tito také na ničem se sněsti nemohli. Když pak starší vedle svého zdání to vyměřili, tu se některé osoby zprotivily ouřadu a toho díla dělati nechtěly a ani jiným dělati nedali. Než zdvihše se, šli odtud přeč i jiných za sebou potáhli. Vidouce to ouřad, přikázali dělati pod pokutou 10 gr. Však někteří na to nic nedbavše, předce šli přeč, málo něco jich tu zůstalo a dělalo. Nepřednější původové ty roli byly tyto osoby: Matěj Pospíšil, Eliáš Kytka, Mikoláš Munků, Macháček Kytků, Matěj Nedošlý, Kašpar Batěk, Vašek Horák, Matěj Chorý, Jan Mozkva, Vašek Pozbyl. Za těmi potom šli: Jan Nehyba, Jan Kučera, Jakub Kujík, Marta Měšťánková, Staněk Potočnick, Vašek Paříkože, Matouš Svata, Jíra Jejda, Matěj Kleivar, Kuba

z konce, Adam Adamec, Matěj Krajan, Daněk Pospíšilů, Jíra Čapar-ka, Vítek Stuchlý, Jan Krčma, Anna Bendová, Zuska Chlupka. Z mladých hospodářů: Mach Dubský, Jíra Pohůnek a Jíra Hrabovský.

Jiní mimo tyto jmenované na díle zůstali. Někteří pak z těch rotníků převezúc se přes Bečev, potom se od Rybář zase vraceli; jiní došli až do Drahotuš a pobuda doma chvíli, šli na to dílo, jiní až tepruv nazejtří a tak potom tepruv se do toho dali.

Byl ouředník ten čas Jiřík Novoveský, ty rotníky rozkázal do vězení pobratí a dáti a pokutu z nich vzíti, však ouřad, jemuž se ten posměch stal, dobrovolně i mimo ouředníkovu poručení jim to prominul. Čehož však hodni nebyli netoliko pro takovou výtržnost, kteráž s těžkem kdy v Drahotouši byla, ani tu oblč(!) ale také i pro jiné, aby se toho ne tak snadně a lehce dopouštěti, neb to nic dobrého v obcích nepřináší. Někteří potom sami od sebe a od Boha ztrestání a na nic přišli.

Dr. I. L. Červinka:

Pustá ves na bývalém panství rokytnickém.

Sedlec u Vinar míval statek vladycký; už r. 1359 čte se Martin ze Sedlce, pojistil na dvoře ve vsi »Sedlec«¹⁾ své manželce Katuši 27 hřiven a r. 1373 Petřík ze Sedlce své manželce Adličce 20 hřiven na dvoře v »Sedlicze«²⁾ R. 1381 pak zase Jan ze Sedlce obvěnil manželku svou Annu na panském dvoře v Sedlci 25 hřivnami.³⁾ R. 1406 prodal Bohuš ze Sedlce Vítkovi z Dobřčic celou ves »Sedlicze«⁴⁾ r. 1415 Jakub z Dobřčic vložil dědičně Vlčkoví z Tučina ve vsi Sedlci tři svobodné dvory a podsedeck a Vlček přenesl na zboží to věno své manželce Dorotě z Tučina,⁵⁾ avšak už r. 1418 prodal Vlček z Tučina Václavovi ze Žeravic celou ves Sedlec se svobodným dvorem a příslušenstvím.⁶⁾ R. 1437 vzal Václav ze Žeravic svého bratrovce Bareše z Čihovic na spolek na Sedlec a půl vsi Lhoty nad Žeravicí,⁷⁾ Bareš, z Čihovic pak r. 1447 vložil dědičně Petrášovi z Ochábu dědičnou svou ves Sedlec s dvorem.⁸⁾ Synové po Petrášovi prodali r. 1480 dědinu Sedlec a Prosenice Ruprechtovi z Vrchlábí.⁹⁾

R. 1579 vkládá Kunata Kunovský z Vrchlábí ves Vinary a pustinu Sedlecko a r. 1596 zase Joachim Haugvic z Biskupis V i n a r y s pustinou Sedlec.¹⁰⁾

¹⁾ D. O. I. 663. — ²⁾ II. 277. — ³⁾ IV. 197; VI. 735, 738. — ⁴⁾ VII. 179. — ⁵⁾ VIII. 509, 530. — ⁶⁾ IX. 179. — ⁷⁾ X. 50. — ⁸⁾ X. 657. — ⁹⁾ Wolny, P. K. 272, 397, 413. — ¹⁰⁾ Slavík, Č. M. M. 1895, 259.

Jul. Sobr, Bystřice p. Host.:

Statut hospodářského personálu a sluhů, jejich příjmů a deputátu na panství Bystřice pod Hostýnem v roku 1795.

	Služné R	Pivo M. ž.	Sůl Q. z.	Žito Měř. 1/4	Rěz Měř. 1/4	Ječmen Měř. 1/4	Oves Měř. 1/4	Hrách Měř. 1/4	K r o u p y		Kaše Měř. 1/4	Díví sáhy		Zelf Koo.
									7/8 Měř. 1/4	9/8 Měř. 1/4		k.	m	
Vrchní	450	19		12	40	12 4	88	3	1 4	2	2	30	25	18
Purkrabí	250	12		7	27	8	88	2	1 1	4	1 4	15	20	12
Důchodní	100	10		8	28	6		2	1 1	4	1 4	15	20	12
Sládek	70			7	27	8		2	4		1			6
Kominík	25	1		2	5	2		1						
Lazebník	25	2		3	10			1				2	3	4
Bednář	50	3		3 4	16 4	2 4		2		1	1		13	4
Vrátný	24	2	25	3	13	2		1 4		1	1		12	3
Dráb Augustin	24	2	25	3	13	2		1 4		1	1		12	3
Dráb Jan	totéž													
Pisář kanc.	1											3	3	3
Porybný prus. křtom.					2								2	
Hlídač chmele					5	1		1			4		1	
Pilař				1 4	4 4			1		4	4			
Rektor prus.					2									
Sluha na radnici					2									
Pohodný	1				4								6	2
Bystř. ovčák	46	2		4	28	4		2 4		6	1		12	
Novoveský	36	2		4 4	26	4 4		2 4		4	1		12	
Lhotský	56	1		4 4	32	4 4		3	1		1		12	
Šišemský	36	2		4 4	26	4 4		2 4		4	1		12	
Prusinovský	56	1		6	32	5		3		1	1		14	

Chlumský	46	2		4	28	4		2 4		6	1		12	
Hostýnský hlídač telat	6			4	2									
Šafář bystř.	24	1		3 4	15			3		1	1		30	
novoveský	totéž													
lhotský	24	1 2		3 4	15			3		1	1		35	
šišemský	24	1		3 4	15			3		1	1		26	
prusinovský	24	1 2		3 4	15			3		1	1		33	
chlumský	24	1		3 4	15			3		1	1		30	
Kravník bystř.	14		12 . 16	2	9			2		6	6			
novoveský	14		12 . 16	2	9			2		6	6			
lhotský	totéž													
šišemský	12		12 . 16	2	8			2		6	6			
chlumský	14		12 . 16	2	9			2		6	6			
prusinovský	totéž													
3 děvky ve dvoře														
bystřickém	30		37 . 16	6	22 4			6		1 4	1 4			
novoveském	totéž													
5 lhotském	50		62 . 16	10	37 4			10		2 4	2 4			
2 šišemské	20		25	4	15			4		1	1			
4 prusinovské	40		50	8	30			8		2	2			
3 chlumské	30		37 . 16	6	22 4			6		2	1 4			

Lipnický justiciář když se dostaví, mimo denní dietu 1 zl. vždy 50 zl. On, vrchní, purkrabí, důchodní a sládek každý rok ovečku a lazebník 20 zl. na medikamenty.

Dr. Miloš Záleský:

O moravském pštrosu.

Moravskou specialitou a to právě našeho kraje a sousedního Olomoucka jest rasa holubů zvaná pštros. Jsou to větší holubi, jistě všem čtenářům velmi dobře známí. Máme pštrosy černé, modré, červené a jiné. Rozdělení barev jest následující: hlava, část krku dolů k hrudi, křídla a ocas jsou zabarveny určitou barvou, jak dle jména se tito holubi rozeznávají, jinak jest tělo bílé a na té bílé barvě nesmí býti žádné píрко jinak zabarvené. Standard tohoto holuba jest přesně vymezen a jednotlivci dosahují dosti velké ceny a vážnosti mezi holubáři. Ale nebudeme se zabývatí standardními kusy, nýbrž pojednáme o vývoji tohoto holuba, pokud se mi podařilo tento vývoj sledovati na holubech našeho kraje, spolu s použitím dat v literatuře.

Zajímavý jest název pštros. Německy se tento název překládá »mährischer Strasser«. Tedy nikoliv »Straus« a podobně. I v německé literatuře jest tento německý název a je tam uznán jeho původ z Moravy. Snad chtěli holubáři vypěstovati a také vypěstovali holuba velikého, takže mohl nésti pyšné jméno pštros. Snad má název ten, jak se domnívám, jiný původ. Snad se bral ohled na skutečný tvar holuba. Jsou totiž krásné kusy hezky stavěné, mají silné tělo, zvláště prsa, hlava je nápadna malostí proti široké hrudi. Hlavně při chůzi jest to patrné. Možno tedy souditi, že tento pták dostal jméno i podle svého zjevu, podobného jaksí malému pštrosu.

Holubáři vedou celé debaty o tom, jak má vypadati správně stavěný a kreslený pták. Někomu se nelíbí to píрко, jiný zase poukazuje na špatné ukončení kresby. Vedou se dlouhé hovory o tom, který je ten nejlepší. Stal se z pštrosa sportovní pták. Chovatelé sportovci se snaží vypěstovati tvar barvou nejlepší. Musíme ale rozeznávatí dva typy hospodářského zvířectva: typ standardní a typ užitkový. Platí, že typ první často neodpovídá přesně užitkovosti, kdežto typ druhý pokulhává v barvě, ale vyniká užitkovostí. Celý standard krásného zvířete jest výsledek pečlivého výběru. Já ale spoň, znaje podstatu celé věci, nejsem tak choulostivý na jednotlivosti, které činí zvíře odlišné od předpisu standardu. Tedy pštrosů jest u nás dosti. Jsou ovšem všelijací, tak by to řekl, kdo dbá příliš na standard. Já ale pravím, že všechno jsou pštrosi. Nezáleží již na tom, má-li pták o skrvnu více, má-li barvu nějakou na zobáku, v oku a podobně, všechno se odstraní tak zvaným chovným výběrem.

Nás bude zajímatí pozorovatelný tehdy ještě vývoj pštrosa z obyčejného tvaru holubů, kteří v našich krajinách byli dříve hojně rozšířeni, z holubů modrých polních, polňáků, jak jim říkají. Tito modří polní holubi jsou málokde v čistém plemeni, zpravidla jsou to dnes již míšenci sami sobě ponechaní, kteří se velmi podobají modrému holubu skalnímu, divoké formě, z které vznikl náš domácí holub vůbec. Těchto modrých polních holubů, charakteristických plochým zobákem bylo dříve u nás hojně. V pokoleních tohoto polního modrého holuba se počali objevovatí formy zbarvené a skvrnité, u nichž dnešní barva pštrosa byla jen ještě nepravidelně naznačena. Byli to

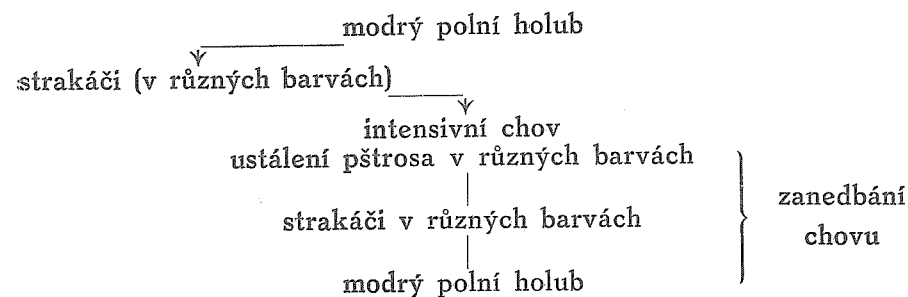
tak zvaní strakáči, forma i dnes hojně rozšířená. Tito strakáči, u nichž se bílá a jiná barva objevila jednak vkrevností a celým postupem domestikace, byli dále vzati v kulturu a vznikl dnešní náš pštros. Kdybychom dnešního našeho pštrosa ponechali samotného sobě bez lidských zákroků, zase by se dělo to, co se dělo při jeho vypěstování. Individua i taková, která jinak jsou odstraňována z chovu, by se mísila a vznikali by strakáči, zase jako dříve. I dnes se to děje u těch pěstitelů, kteří nemohou dbáti o pečlivý výběr svých plemenných ptáků.

Dnešní modrý pštros poukazuje dobře na tento původ.

Zajímavo jest srovnatí našeho pštrosa s polským rysem. Polský rys jest velký holub, který vznikl v okolí Krakova. Jest tmavomodře zabarvený a má na křídlech bílé šupiny, což v holubářském smyslu značí, že každé péro jest až na obrubu zabarveno bíle. Také jsou pštrosi s křídly hnědavými. Jinak vypadá jako modrý polní holub tak zvaný polňák, ovšem že velmi propěstovaný.

Tento holub vznikl pravděpodobně náhle, skokem se objevily ony skrvny na křídlech. Je polnímu modrému holubu podobnější než náš pštros celým svým tvarem, proto se zdá býti velmi pravděpodobným, že náš pštros není holub vzniklý čistou linií z modrého polního holuba. K tomu mohli poukazovatí jednak oni strakáči, jednak tvar těla.

Vývojové schema našeho moravského pštrosa jest dle mého názoru toto:

Kdo chce mítí ve všem hezké pštrosy, musí často přikupovatí plemenná zvířata a ta nejsou laciná a vezme-li tužku do ruky, vidí, že na zvířatech nic nevydělá, že ještě hodně a hodně doplácí a to pravý hospodář nebude dělatí. Jsem v kraji, kde vzal původ moravský pštros, kde najdeme mnoho zvířat, která pštrosy byla a nebo se jimi mohou státí. Státí, ano. I v tomto oboru může každý ukázatí svůj pěstitelský um a sám si zvířata vypěstovatí. Něco si koupit od chovatele, to umí každý. Ale sám vypěstovatí. Nejsem nepřitelem krásných plemenných exemplářů, ale mám na to honění se po standardech svůj zcela určitý názor, odlišný od názoru těch, kteří u mnohého plemene domácího užitkového zvířectva neviděli nic, než krásné výstavní kusy a ono by se o tom, jak výstavy vlastně klamou lid, dalo hodně hovořití. Hledejme střední cestou krásné tvary zvířecí a budme mírného názoru na to, co jest a co není.

Ing. Raymund Vymětal:

Záhoří koncem XIX. století.

(Dokončení.)

VII.

Pro úplnost uvádím ještě vsuvku o generáliích profesora Bedřicha Řezníka a jeho rodiny, protože jeho choť Klementa je Zahořačka, ač tato recipovaná data nejsou již zúplna mou studentskou vzpomínkou.

Bedřich Řezník,
profesor reál. gymnasia v Jindřichově Hradci,
popularisátor mikroskopie.

* 12. II. 1869 v Pardubicích,

† 7. I. 1911 v Jindřichově Hradci.

Otec profesora Bedřicha Řezníka, Václav Řezník (1841—1885) pocházel z Chýže u Karlových Var (Chiesch) — také jej zkosila mrtvice — byl soudcem v Chrudimí, Pardubicích, Broumově, Lan-

škrouně a u krajského soudu v Plzni. Maminka profesorova, Karla, rozená Kraftová, byla z Manětína (1837 — 15./12. 1927 v Plzni). Měli tři děti, z nichž profesor Bedřich Řezník byl nejstarším (nar. 12./2. 1869 v Pardubicích, zemř. 7./I. 1911 v Jindřichově Hradci) a pak přišla sl. Karla Řezníková, učitelka němčiny a franštiny v Plzni (1873—1929) a nejmladší je sl. Anna Řezníková, odborná učitelka, žijící v Plzni.

Profesor Řezník studoval německá gymnasia v Broumově a Lanškrouně, české v Plzni, kde 7./7. 1887 maturoval. Na českém Karolinu věnoval se přírodopisu, matematice a fysice a byl v Plzni redaktorem Plzeňských listů, založených roku 1864 jako Plzeňské noviny. V letech 1894—1895 byl suplentem na c. k. gymnasiu v Jičíně, od roku 1895 do 1900 na české reálce v Lipníku n./B., od roku 1900 do své náhlé smrti profesorem na c. k. vyšším gymnasiu v Jindřichově Hradci. Nedlouho před smrtí sděloval prý svým studentům v anatomii, jak ideální smrtí je mrtvice, tu že si každý nemůže dopřát.

Choť prof. Řezníka, Klementina, dosud žijící v Jindřichově Hradci, narodila se 3./12. 1877 v Lipníku n./B. (v bývalém klášteře) jako nejmladší ze 6 sourozenců. Otec, Fr. Metlitzki, také Metlitzký, byl cis. radou a ředitelem Hacfeldova velkostatku a pocházel z Čech — narodil se 24./2. 1828 ve Slapech u Prahy z myslivecké rodiny (jeho otec nar. se r. 1795 v Oboře u Plas a jeho děd r. 1765 v Malešicích u Plzně. Metlitzký sloužil 2 léta v Mikulově a 50 let v Lipníku n./B., oženil se tam poprvé s Františkou Brožovou (pocházela z nynější Vilmkovy mydlárny (r. 1855) a ovdověl r. 1888. Podruhé se Fr. Metlitzký oženil r. 1892 s Emilií Pavlečkovou z Třeboně, která dosud v Třeboně žije. Svou pensí trávil od roku 1901 v Olomouci, kde 20./5. 1905 zemřel. V Lipníku bydlel v ulici Osecké čp. 342.

V Jindřichově Hradci bydleli Řezníkoví v nárožním domě Legově čp. 69. Profesor Bedřich Řezník byl tam pochován 9./1. 1911 z Podklášteří. Dcerka Ludmila Řezníková narodila se zde 16./3. 1908, maturovala na tamním gymnasiu s vyznamenáním a je učitelkou v Leducích u Plzně. Je provdána za JUDra Jaroslava Žahourka, komisaře st. drah. Rodinu profesora Bedřicha Řezníka v Jindřichově Hradci navštěvoval cestovatel a spisovatel Stano Vráz — a jak mi o přednášce na Mělnice n. /L. v roce 1920 sdělil, byl i kmotrem na křtu Řezníkově dcerce Lidmile — ale do rodiny docházeli i akademičtí malíři Adolf Kašpar a Václav Březina, i mykolog učitel Josef Bezděk i zemřelý Jaroslav Hilbert. Vdova po profesoru Bedř. Řezníkoví přestěhovala se 1./5. 1911 do ulice Štítného, a našla r. 1934 trvalý byt v domě svého zetě v ulici Mlýnské číslo 150/III.

Ve výročních zprávách lipenské matiční reálky uveřejnil profesor Řezník 1896—1897 stať: Některé úkoly učitele přírodopisu a Poznámky z praxe, 1898—1899 stať: Účelnost v přírodě. R. 1903 vydal v Příboře nákladem Přírody a školy: Technika mikroskopická.

Teprve v Jindřichově Hradci dostala se jeho všestranná činnost do náležitého rozmachu — v letech 1904 a od 2. do 12./8. 1905 řídil tam prázdninové mikroskopické kursy, v posledním bylo dokonce

27 účastníků, t. j. 23 učitelů a učitelek obecných a měšťanských škol, 1 profesor střední školy, 1 plukovní lékař, 2 studující a 2 demonstrátoři. Zde byl prof. Řezník nejšťastnějším člověkem pod sluncem, zde dal dohromady a dosáhl toho, po čem na Záhoří marně toužil: po širší a lidové základně své vědecké, popularizační a osvětové práce.

Roku 1905 vydal Řezník u Emila Šolce v Telči společně s Juliem Kesslerem dílo »Mnemotechnika«, úvod psal v Praze. V r. 1905/1906 byl spoluredaktorem měsíčníku Příroda, pak Příroda a škola (s Janem Kranichem, prof. pedagogia v Polské Ostravě, univ. doc. Dr. E. Babákem), roku 1907 uveřejnil rusky v Moskvě v časopise Příroda v školě v sešitě 12. stať Mikroskop v školě, kde s humorem, Řezníkovi vlastním, líčí starého ruského širokého učitele, jenž věrně slouží bohu a caru, nekonečný čas si krátí dýmku, vodkou a šňupavým tabákem, aby hned nato zahřměl svoje ceterum autem censeo: »Mikroskop dolžen být vo vsjakoj školě. Každaja škola objazana imjěť chorošij mikroskop.« Současně s Řezníkem uveřejňují v tomto sešitě své články ruští a varšavští vědátory: A. N. Tretjakov, S. A. Pětrov, Dr. P. F. Solovjev, S. Glazenap, V. M. Altuchov, V. L. Rozenberg a V. I. Popov.

Psal do něm., stuttgartského Kosmos, ještě i po smrti hlásily se o jeho spolupracovníctví vědecké spolky a časopisy, berlínská společnost Columbus, krakovská polská věd. společnost Wiedza i postěp a k datu náhlé smrti Řezníkovy, 7./1. 1911 došel z gubernské věznice z Ruska (Rigy) dopis dra Rukise, oznamující Řezníkovi, že je vězněn od února, odsouzen k vyhnanství na Sibiř, ale že i tam bude vděčen za jeho články o mikroskopii. V 49. výr. zprávě c. k. vyš. gymnasia v Jindřichově Hradci 1908—1909 vyšla na str. 12—32 Řezníkovy stať: Úvod do mikrofotografie s 10 obrazy.

Táž stať vyšla v červenci 1909 jako zvl. otisk výr. zprávy u A. Landfrasa syna, c. k. dvor. knihtiskárny v Jindř. Hradci.

Do své smrti dokončil prof. Řezník celkem 9 přednáškových serií, v nichž je zahrnuto asi 1200 jím zhotovených obrazů a diapositivů. Tyto serie jsou v komisi Skioptického věstníku, roč. 1911, vydaného nákladem projekční fy Anna Hájková, choť učitele, Olomouc-Bělidla.

Fotografoval sněžné partie v jakubském parku v Jindř. Hradci a svou tříletou dcerušku Lidmilu ještě večer před svou smrtí.

Do redakce Přírody, orgánu přírodovědec. klubů v Brně, Plzni, Prostějově a Mor. Ostravě vstoupil pak 1911 za Řezníka prof. české techniky v Brně, dr. Vladimír Novák.

Prof. Řezník byl též činný v Museu jindřichohr., v Literární jednotě a ve vzdělávacím sboru pro Jindř. Hradec.

Nekrology a stať o životě a působení prof. Řezníka uveřejnili: Plzeňské listy, red. Jindř. Strnad, 9./1. 1911, Plzeňský obzor, list svobodomyšlný, red. Ant. Černý, 9./1. 1911, Jiskra, pokrok, týdeník čes. jihu, Tábor, red. Ladisl. Knotek, 12./1. 1911, Ohlas od Nežárky, 13./1. 1911 z Jindř. Hradce Jindřich Šimánek, v Literární jednotě jindřichohr. 15./1. 1911 jednatel, dr. Müller, Jihočeské ohlasy, neod-

vislý list, Soběslav, 14/1. 1911, red. Vítězslav Roštinský, Jiskra z Tábora, red. dr. L. 19./1. 1911, Ohlas od Nežárky, 20./1. 1911, Fischer, Nové illustrované listy, roč. 18, čís. 5, 4./2. 1911, red. J. Očenášek, s fotografií, Bystřina, list studentský, z Prahy, 9./2. 1911.

V 51. výr. zprávě c. k. vyš. gymnasia v Jindř. Hradci 1910—1911 vyšla vzpomínka od prof. Fr. Špírka na str. 37—38.

Dále Jindřich Šimánek na přednáškovém večeru, uspořádaném ruským kroužkem 5./1. 1912 na střelnici v Jindř. Hradci se světelnými obrazy.

V Ohlasu od Nežárky z Jindř. Hradce 20./5. 1921, red. Vil. Landfras, Kapitola o mikrofotografii.

VIII.

Rád jsem pověděl (sine ira et studio), jakým prof. Řezník byl ve třídě, v kabinetě, ku studentům, na exkursích i mimo školu a doma v rodině při oddechu. Škoda, že českou reálku a její záhorské žactvo opustil tak záhy. Nám, dospívajícím hochům, to bylo vždy nepochopitelné, proč odešel z liché daleko ještě nedoorané, zvláště, když byl s městečkem a krajem spjat i rodinnými svazky a když si byl tak pěkně, vlastním umem a pílí zařídil svůj životní ideál — kabinet přírodopisný.

Vždycky jsem si Vám, milovaný pane profesore Řezníku, přál dokázat, že žáci nezapomínají svých dobrých učitelů ani po půl století. Kdyby Vás nebyla zkosila zubatá v jedenačtyřiceti letech silného života, byl byste i v našich malých poměrech dosáhl vysokých met. Mým životním povoláním nestal se sice přírodopis, ale rozdychtěné Vámi srdce nedalo mi, abych ještě na technikách i v cizině neposlouchal mikroskopii a biologii a abych se v prázdní neponořil do děl Vašich přátel MUDra Emila Holuba, Stano Vráze a Ernesta Haeckela. A kdykoli jdu Lipníkem a ulicí Dietrichštejnskou-Havlíčkovou kolem čísla 43, neopomenu ani po čtyřiceti letech pohlédnutí do oken prvního poschodí, zdali se na mne nedíváte svýma dobrýma, šelmovskýmá očima a kdykoli stoupám týnským polesím a ze staré aleje na Kaňové se mi objeví skvělé panorama Záhoří s Hostýnem, buší mi srdce vzpomínkou na Vás a kdykoli se na Záhorce brouzdám okolo lesní tůně, kde jsme spolu lovivali vírníky anebo mi nad hlavou zašvitoří sýkorka v koruně soběchlebských buků, či se zachvěje vzduch svistem rorejsa nad Helfštýnem, má vzpomínka patří Vám.

Skloněn podávám Vám do vavřínového věnce jen jediný svěží list z tolika, jež jste mi z vyššího poslání vkládal do prostých a malých studentských rukou. Vždycky jste nám studentům, zbožňovaným pane profesore, říkával: »Nejkrásnějším drahokamem je náš český granát.« Věřili jsme této Vaší větě i symbolicky. Dnes, po čtyřiceti letech, vracím Vám jen jeden kamínek z kaleidoskopu Vašeho úrodného života na Záhoří: ryzí, rudý český granát moravského broušení. Kdybych byl básníkem, napsal bych díthyrambu anebo vzletnou panegyriku. Tak mohu však jen s dvojnásobnou lítostí položit tuto malou a skromnou kytíčku na Váš předčasný hrob.

Drobné zprávy.

Kratochvilná historie měst a míst v zemích koruny Svatováclavské. Příspěvním přátel humoru i Humorů sebral a sepsal Primus Sobotka. (V Praze na den sv. Silvestra r. 1884. Nakl. Jos. R. Vilimek. Přinášíme malou ukázkou z našeho kraje: Jakým způsobem Dřevohostice k tomu přišly, že Hanák máje »na spěch« říká, že má Dřevohostickou, kdož pak ví? (str. 153). — Hranice jsou dle národního pořekadla ve špatné pověsti, neboť »kdo je z Hranic, nestojí za nic« (str. 164). — Kelč proslula v okolí svojí Káčou, kterou tam pořád očekávají a již se dočkatí nemohou. Proto řekne-li kdo »až přijde Káča z Kelče«, znamená tolik, co za uherský měsíc. A poněvadž je tam skoro samý švec, nemají nikde zajisté tolik smůly jako v Kelči (str. 171/2.) V Lipníku prý zvon má mluvu: »Svině mne vyryla, panna mne nalezla« (str. 232). (Pozn. red.: Narážka na pověst velmi rozšířenou o zvonu, jež svině vyryla a čistá panna ze země vytáhla. V Lipníku vykládá se o největším zvonu, Michalu.) — Město Drahotuše mívalo za stará svoje vlastní hrdelní právo, tedy také právo věšení zločinců. Poněvadž případy šibeniční zřídka se přiházely, nestálo Drahotušským za to, držeti si vlastního kata i vypůjčovali si jej pokaždé z Holešova. Popravce dostal od své práce 5 hřiven, povoz pro něj sem a tam, pak postavení šibenice atd. stálo 15 hřiven. Stalo-li se několik případů do roka, trpěly tím finance městské až hrůza a slavná městská rada uvažovala, jak by jí to přišlo levněji. V Drahotuších o dobrý nápad nebylo nikdy zle. Usnesli se, že dají své darebáky všet v Holešově a jakmile někoho k smrti odsoudili, dali mu do rukou 5 hřiven pro holešovského kata, obecní policajt zavedl kandidáta konopné oprátky za hranice města, ukázal mu cestu k Holešovu a bylo pomozeno i městským financím i spravedlností (str. 270).

Osudný omyl a obtížné narovnání r. 1588 v Hranicích. Hranický předměstčan Eliáš Kotiš koupil si r. 1588 dvě svině od kteréhosi souseda ze Zbrašova a bezpochyby neopatrností je zmrhal, a jiné, jež patřily sousedu urozenému panu Václavovi Oratovi z Syonu nějak z omylu v příbytku svém zavřítí dal. Děvečka služebná pana Oraty svině pánovy poznala, i hnala je na ulici, ale Kotiš se ženou svou jí v tom zbraňoval, až se s ní popral. Také k manželce pana Oraty, která k tomu přišla se nevázně choval, mluvě k ní slovy nenáležitými. Děvečce se konečně podařilo svině domů zahnat. Kotiš pozval si nato člověka, od něhož svině koupil, ale ten nemohl poznati, že by to ony byly, které Kotišovi prodal, ani jiní lidé. Do Kotiše vztek vjel, před lidmi domácími i přespolními k panu Oratovi opět nevázně některá slova potupná řekl, slovy svými ho zneuctil a v hrdlo lží mu nadal. Pan Orata vznesl vše stížně na pana purkmistra a Kotiše obvinil; oběma stranám položen rok k stání. Kotiš uznal brzy svou vinu a prostředkováním několika osob hledal toho při panu Václavovi, aby mu vše, čeho se z nerozumu dopustil, laskavě vžil a odpustil. Dařilo se to dosti těžce, pan Václav však konečně svolil s podmínkou, aby v tom, co jemu, jeho ženě, dítčům a erbům k újmě poctivosti bylo, byl dostatečně opatřen. V přítomnosti svědků odpustil Kotiš pana Václava v jeho příbytku, ale pan Orata žádal náležitý odpros před ouřadem v místě radním. Purkmistři uznali to za náležité. Proto v pátek před pam. sv. Lucie 1588 odprošuje Kotiš znovu na rathouze pana Oratu »pro Pána Boha, aby jemu to, cožkoli proti němu buď omylem aneb svým nevázným chováním provinil, pro Pána Boha a na přímluvu dobrých lidí odpustil, že panu Václavu Oratovi nemále a velice ublížil a cožkoli o tu věc kdekoli proti němu z hněvu mluvil, to všecko že jest nepravě mluvil a sumou v hrdlo lhal a pana Václava Oratu z a dobrého stavu rytířského člověka má, jako jiní dobří lidé mají«. Pan Orata byl spokojen. Purkmistr a páni si však v moci zanechali, jak na dále jeho nenáležité chování váženo a veť obráceno býti má. Kotyš musel i zaplatit od vyslyšení svědků proti sobě, podle práva. B. I.

Rvačka židovská v Hranicích. L. 1793 strhla se mezi židy ve škole v čas jejich zelených svátkův krvavá rvačka, takže jako vztekli jeden druhého prali a rvali, nic se ani na prosbu, ani na proklínání rabínovo pohnouti nedávíce, takže přinucen byl vojenská přisnost k jejich ukojení požádati. Příležitost k též židovské rvačce dalo dělení toho tak nazvaného rajského jablka neboli citronu, z něhož chudí židé domnívali se, že malou příliš částku za svou záplatu dostali. (Dle Gallaše.) B. I.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě.
Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově.

Redakci došlo:

Florian Zapletal: *Prerov v minulosti*. Zvláštní otisk z ročenky Městského musea v Přerově roč. 1. V Přerově 1936. Nákladem Městského musea v Přerově. Vytiskla knihtiskárna Obzor v Přerově.

Nakladatelství R. Prombergra v Olomouci vydalo: Čeněk Kramolíš: *Oživení mrtvých*. Nový svazek historických prós přináší jedenáct veselých i vážných obrázků z let 1527 až 1880, jimiž oživuje spisovatel známým sympatickým způsobem charakteristické poměry a význačné osoby svého rodného Valašska a sousedního Hranicka. Nepochybuje-me, že »Oživení mrtvých« bude početnou čtenářskou obcí Kramolišovou uvítáno stejně vřele, jako všechny dosavadní svazky jeho vybraných spisů. Stran 240. Váz. Kč 26.—, brož. Kč 17.—. — Vlasta Pittnerová: *Z lásky mateřské*. Sebraných spisů sv. XLIII. Kč 18.—. O lásce mateřské bylo již mnoho napsáno a také Vlasta Pittnerová často tvořila na tento věčný motiv svým zajímavým, osobitým způsobem. Nefilosofovala ani nepsala chvalozpěvy na tento cit, který má každá žena v krvi svého srdce a pro nějž se každý sklání před svou matkou s láskou a úctou. V této knize vybrala ze života, jak jej poznala, několik příběhů a vypravuje o vrozeném citu žen, jehož projevy jsou někdy ostýchavé a plaché jako kradmé políbení, někdy zase drsné a vášnivé, schopné v oblundném poblouznění i zločinu. Autorka odkázala honorář za své spisy Ústřední matici školské, kterýžto odkaz za 10 let dosáhl již částky 70.000 Kč. Pomáhejte plnit tento slechetný odkaz a čtěte zdravé a poutavé spisy V. Pittnerové.

Vydavatelský odbor Ústředního spolku jednot učitelských v Brně, Dvořákova 1, vydal v knihovně »Jitro« 4 velmi krásné knihy pro mládež: *V zlaté kleci* (Frank Wenig), *Černý indián* (S. Koutmanová), *Tygrík Vaska* (O. Perovská), *Gabra a Malinka ve městě* (A. Kutinová). Doporučujeme vřele tyto knihy pro mládež, jakož i další svazky z knihovny »Jitro«, která vychází za redakce Antonína Zhoře. Darujte některou z těchto krásných knih dětem. Zakupte hromadně do žákovských knihoven! — Vydavatelský odbor ÚSJM. v Brně vydal také: Helena Velišková: *Školní film*, Brno 1936, Cena Kč 9.—, který doporučujeme do učitelských knihoven.

Časopis *Matice moravské*, redaktorové † B. Navrátil, O. Odložilík, J. Šebánek. Ročník 60., sešit 4. V Brně 1936. Nakl. Matice moravské.

B. Malina-F. Omelka: *Sbírka diagramů*. Pro zeměpisné vyučování. Vydáno vlastním nákladem v říjnu 1936. Tato sbírka má ukázat jednu z cest, jež vede k uskutečnění činné školy. Sbírkou je prakticky sestavena. Diagramů možno použití nejen v zeměpise, ale také i v počtech, v kreslení a rýsování. Doporučujeme. Objednávky vyřizuje: B. Malina, učitel v Hluku.

Státní nakladatelství, pobočka v Brně, zasílá: Alois Šimoník, Rudolf Horák: *Psaní na středním stupni škol obecných a na školách měšťanských podle úředně schválených tvarů*. Čk. 483-13. — Cena Kč 5.—. — Václav Novák: *Sbírka učebních pomůcek pro vyučování dějepisu a zeměpisu na školách*. Souhrn předpisů a zkušeností. Čk. 499-3. Cena Kč 4-60. — Elstner-Hostaň: *Abeceda bezpečnosti*. I. díl. Čk. 418, cena Kč 3.—. — Ladislav Fencl: *Tělovýchovné hry*. (Vhodné pro brannou výchovu.) Čk. 1569, cena Kč 4-20. — Jan Trávníček: *Výhled četby k 3. dílu Trojdielné čítanky* od J. Sulíka, J. Jursy a F. Flosa. Čk. 1565, cena Kč 3.—. — Bohdan Nerad: *V kruhu života*. Živá encyklopedie československé mládeže. Díl I. Čk. 416-1, cena Kč 10.—.

Jan Kudela: *Povídky o zvířátkách*. V knižnici »Sad« vychází jako 51. svazek knižnice, která se nepodobá jiným, dosud vydávaným. Autor je obratný v psaní a má rád přírodu. Dovede o ni v dětech vzbudit opravdový zájem. Příběhy, které líčí, jsou plny humoru. I dospělý si jeho knížku se zájmem přečte. Vypravena je vkusně, obrázky od Procházky-Paukera jsou roztomilé a děti se na ně vydrží dlouho dívat. »Povídky o zvířátkách« budou znamenitým dárkem pro děti od 9 do 14. let. Cena Kč 8.—, váz. Kč 10.—. Vydalo Státní nakladatelství.

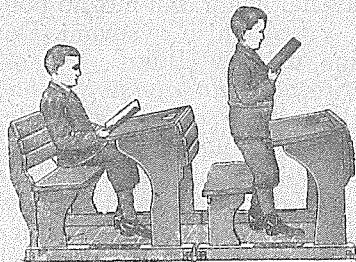
»Cesko-německý čtenář a překladatel«, jazykový časopis k osvětlení, rozšíření a zdokonalení v německé řeči. Výbornou a levnou pomůckou k rychlému a dokonalému naučení se němčině jest pravidelné čtení tohoto zajímavého a zábavného měsíčníku. Obsahuje zajímavé povídky, články, zprávy, anekdoty, dopisy, rozhovory atd. Protilehlým překladem obou jazyků odpadá obtížné vyhledávání slov ve slovníku, neboť čtenář má možnost svůj překlad sám kontrolovat. Vyznačení těžkých slov a obrátů přispívá k rychlému a snadnému jich zapamatování. Bez jakékoliv mluvnice jsou čtenáři snadno pochopitelným, příjemným způsobem podávány jazykové znalosti, jichž je třeba, abychom mohli správně, nenuceně a plyně mluvit, číst a psát německy. Prospekty a ukázkové sešity zdarma zašle (s odvoláním na tento časopis) ochotně nakladatelství Gustav Förster, Jablonec n. Nisou.

Značné změny v poštovních poplatcích vyžadují, aby každý, kdo má co dělati s poštovní dopravou, seznámil se s nimi a učinil si i změny v disposicích expedičních. Právě vyšla praktická příručka »Nové poštovní poplatky«, kterou sestavil podle ustanovení ministerstva pošt se zvláštním zřetelem na nový poštovní řád známý praktik Jan Svátek v přehledné úpravě zákonem chráněné. Prostým nahlédnutím zjistíte v jedné tabulce poplatky při podání, při dodání, přípustné změny atd. Cena pouze 2.50 Kč (možno zaslati v dopise). Objednejte hromadně. Nakladatelství J. Svátek, Praha-Smíchov, Husova 7. V knihkupectví, papírnictví, prodejně novin žádejte pouze Svátkovo vydání.

Adolf Cmíral: *Rumunské národní písně*. Čkm. 1411. Cena 4 Kč.
Dr. A. Majer: *Pokus ve fyzice a chemii*. (Příspěvek k metodě samouučení.) Čkm. 483-30. Cena 6.50 Kč. — Pro mládež vydány k četbě:
O. Tichý: *Na manévrech*. Čkm. 537, cena 4 Kč. J. Homer: *Kubíček a děti*. Čkm. 530-52, cena 8.50 Kč. Vladimír Durov: *Co dovedou cvičení ptáci*. Čkm. 426, cena 4.20 Kč. Ant. Navrátil: *Soupeři*. Čkm. 530-53, cena 10 Kč.

Tabule patent „TALLA“

se výborně osvědčily a jsou do všech nových škol zaváděny a která škola je již má, na základě zkušeností opět jich objednává. Jsou též napodobovány, avšak na nebezpečí padělatele i školy, neboť jsou patentované pod č. 13.610.

Veškeré školní zařízení

František Talla, Přerov

Kojetínská (bývalý cukrovar).

Prospekty zdarma.